

2020•4

LXXIII. évfolyam • április

művelődés

közművelődési havilap

művelődés

közművelődési havilap

Szerkesztőségi tanács:

Egyed Ákos
Kása Zoltán
Péter István
Pozsony Ferenc
Széman Péter

A szerkesztőség:

Dáné Tibor Kálmán (főszerkesztő)
Benkő Levente (vezető szerkesztő)
Balla Sándor
Demeter Zsuzsanna
Péter János

Postacím:

400183 Cluj-Napoca,
str. Gheorghe Lazăr nr. 30.,
O. P. 1. Cluj, C. P. 123
tel/fax: +40 264 434 110
honlap: www.muvelodes.net
e-mail: szerkesztoseg@muvelodes.net,
muvelodes@yahoo.com
Bankszámlaszám: Redacția Művelődés
RO57TREZ21621G335000XXXX
Adószám: 9549909

ISSN 1221 – 8693

Megjelenik a Kolozs Megyei
Tanács támogatásával
Apare sub egida Consiliului
Județean Cluj

Nyomdai előkészítés:

IDEA PLUS – Kolozsvár
Lapterv: Könczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Fazakas Botond
Nyomdai munkálatok:
IDEA nyomda – Kolozsvár
Igazgató: Nagy Péter

Ára 3 lej

9 771221 869202 04

Tartalom

Dáné Tibor Kálmán: Koronavírus 3

enciklopédia

Buksa Éva Mária: A demokrácia hírnöke (2.).
225 éve született Bölöni Farkas Sándor. 4

emlék-lapok

Fülöp László: Töredékek lengyelfalvi idősb Orbán Elek életéből. 8

színpad

Nászta Katalin: Beszámoló a Kortárs Magyar Dráma 2020. évi díjátadójáról . . . 12

galéria

Suba László: Képzőművészeti körkép Budapesten 2019 végén 19

hétköznapi hőseink

Deák Noémi, Orbán Szabolcs, Szováti János: Attila tanár úr 21

vadrózsák

Kovács Pali Ferenc: A kálotaszegi bútorfestésről (2.) 27

Lapszámunk szerzői:

Buksa Éva Mária – ny. magyarszakos tanár, Marovásárhely
Fülöp László – ny. egyetemi tanár, Kaposvár
Kovács Pali Ferenc – bútorfestő, Mákófalva
Nászta Katalin – ny. színművész, Sepsiszentgyörgy
Suba László – szobrászművész, Torda
Deák Noémi, Orbán Szabolcs, Szováti János – diákok, Szamosújvár

A címlapon: a kijárási tilalom miatt otthonaikba kényszerült székely családok kapujuk előtt rendhagyó ételszentelésre várnak 2020. április 12-én, Nyikómalomfalván. Simó Csaba fényképe.
A hátsó borítón mákófalvi kazettás láda. László Miklós felvétele.

Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Kizárólag géppel írt vagy nyomtatott, valamint Microsoft Word programban szerkesztett elektronikus kéziratokat fogadunk el.

Támogatók:

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
RMD SZ – Communitas Alapítvány
Hargita Megyei Kulturális Központ
Hargita Megye Tanácsa
Kovászna Megyei Művelődési Központ
Kovászna Megye Tanácsa

Médiapartnerek:

www.szabadsag.ro
Szabadság
Erdélyi Magyar Hírlap

paprika rádió
csipjűk Kolozsvárt

Koronavírus

Gábor Tóth

Kijárási tilalom – soha nem hittem volna, hogy egyszer én is megérem. Szüleimtől, nagyszüleimtől hallottam erről, igaz, olyankor mindig a háborúról meséltek. De hát most is háború van. Nem ember–ember elleni, nem egyik politikai hatalomnak egy másikkal szemben vívott csatájáról, hanem az egész emberiség viaskodik most egy láthatatlan, sok milliárd mikroszkopikus katonával rendelkező ellenséggel. S a frontvonalnak Kínától kiindulva néhány hét alatt futótűzként, az egész világra való kiterjedése rádöbbsentette az emberiséget arra, hogy a globalizációval a homo sapiens fejlődéstörténetének egy ugyancsak göröngyös útszakaszához ért. Pedig az egyre holisztikusabb világunkban – ha egyáltalán használható már így ez a fogalom – az elmúlt időszakban éltünk már át kisebb–nagyobb „vírustámadást”, nem is egyet. Igaz, az az ember által létrehozott kibernetikus térből érkezett, néha használhatatlanná tette íróasztalunkon a „mindentudókat”, napokra lebénihathatta munkánkat, esetleg „tabula rasa” lett számítógépünk merevlemeze, s ezzel értékes információk veszték el, hulltak ki (sokszor örökre) életünkéből. Ez is a globalizációnak köszönhető, hogy a világ egyik felében „életre kelt emberi rosszindulat”, egy szándékosan ártó számítógépvírus, néhány pillanat múlva, a virtuális téren átsuhanva, a világ másik felében számtalan ember sokéves munkáját teheti tönkre. Csak míg itt ember–ember elleni küzdelemlről van szó, addig a világot lerohanó koronavírus mint globális természetcsapás szakadt az emberiségre. De ne feledjük, szintén a globalizációnak köszönhetően, ha mondjuk egy milánói laboratóriumban felfedezik ennek az átkozott vírusnak az ellenszerét, nagyon rövid időn belül Tokióban is már életet menthetnek meg vele.

Szóval tudomásul kell vennünk, hogy a koronavírus nyomában világválság söpör végig sárgolyókon, s mint minden globálisan katartikus esemény, siettetni fogja a történelmi folyamatokat. Többek között kikényszeríti az emberiségből, hogy felgyorsítsa az „innovációt”, úgy általában. Például idehaza is. Hisz bár több évtizede nyakunkon az információs társadalom, és valljuk be, egyre jobban beépült az utóbbi időben életünkbe, mégis most gyorsított tempóban kell (kéne) megoldani a digitális távoktatást nemcsak az elit városi tanodák intézményeiben, hanem a bekötő utak végén levő zsákfalvak, vagy éppen egy-egy tanyavilág iskoláiban is. No meg számtalan intézmény hirtelen meg tudta szervezni alkalmazottai számára az otthonról történő munkavégzést (például mi is a szerkesztőségünkben), s csak reménykedhetünk, hogy a társadalomnak ebben az egymástól való elszigeteltségében a szakembereknek talán lesz ideje arról is meditálni, hogy hogyan lehessen egy számítógép kattintásra leegyszerűsíteni a még nagyon sok hivatalban működő bürokratikus ügyintézését.

S bár a koronavírus elleni küzdelem leghatásosabb módszere jelenleg az egymástól való fizikai elkülönülés, az egyéni elszigetelődés, de mégis ez az átkozott kór most világméretű együttműködésre is készíteti az emberiséget, állandó odafigyelésre nemcsak magunkra, hanem embertársainkra is, és csak reménykedhetünk abban, hogy ez a mostani globális összefogás tartósan megmarad a kór elmúltát követő időkre is. Talán most tanuljuk meg, hogy az emberiségre rászakadó bármilyen globális veszedelem leküzdésének az igazi ellenszere az összefogás, nem pedig a széthúzás. Hogy az emberiség jövője valójában az együtt gondolkodás és -cselekvés bolygónk érdekében. Mert csak egyetlen Földünk van, mert egyelőre „nincs más gömb” a világegyetemben, ahova elmenekülhetünk, ha nagy a vész, vagy éppen már globálisan tönkretettük bolygónkat. Most a válság idején érezzük leginkább (talán pont azért, mert eddig is hiányoltuk), hogy mennyire értékes társadalmi tőke a bizalom, hogy mennyire fontos (lenne) a hiteles információ, a pontos és világos kommunikáció. Az utóbbi idők megosztó politikai retorikái felelőtlenül szétszaggatták a társadalmat, s bizalmatlanságot szültek nemcsak vezetőinkkel szemben, hanem az interperszonális kapcsolatainkban is. S az emberek különböző érdekcsoportjai között tovább mélyítették az ellentéteket az egyes felelőtlen médiumok álhíreikkel, vagy éppen csak szenzációhajhászó meggondolatlan kommunikációjukkal, rémhírek terjesztésével. A koronavírus talán most rádöbbsenti a világot arra, hogy a közös földi jövőnk érdekében mindezeket sürgősen változtatni kell.

Számos természeti nép azt tartja, hogy erőteljesebb menetelés közben időnként meg kell állni, hogy „a lélek beérje őket”. Az ugyancsak nagymértékben túlhajsolt, felpörgetett világunkat most egy kicsit leállította a koronavírus: hogy a lélek is utolérhessen minket.

Buksa Éva Mária

A demokrácia hírnöke (2.)

225 éve született Bölöni Farkas Sándor

A közjót szolgálva próbált erőt gyűjteni a jelen elviseléséhez

A

csalódott, reményvesztett Farkas Sándor 1882 novemberében írta egyik barátjának, Gyulai Lajos grófnak: „Most meglehetősen vagyok... s talán mindenütt megelégedve lehet az ember, mikor nincs semmi ambíciója, sem vágyása egyébre, csak hogy a mindennapi kenyere meglegyen.” Mennyi fájdalom, mennyi lemondás lakozik e sorokban!

Élete vesztett illúzióinak ellensúlyozására a közügyekért és a közjóért való cselekvést választotta. A nemzeti felemelkedésben bízva kitartóan munkálkodott. Küldetésének érezte az állandó munkálkodást a közjó érdekében. 1825-ben megalapította a Gondoskodó Társaság nevű önsegélyző egyletet, ez volt magyar földön az első hitelszövetkezet, amely a szerényebb jövedelmű polgárok segítésére szolgált, és 1945-ig működött Kolozsvárott. Bár népszerűsége egyre nőtt, hivatali előrelépésének – ekkor ugyanis csak ötödosztályú írnok, azaz másoló volt – megakadályozásáról ezt írta Gyulai Lajosnak: „Erősen érzem, Barátom, hogy a szegénység mily terhes... legtöbb jussom nekem volt praetendálni (igényelni) előmenetelem, de én mégis lemaradtam, mert vallásom akadályoz, és szegény vagyok.” Hiába lázadozott az igazságtalanság ellen, a pusztaság lét és megélhetési gondjai mindig megalkuvásra kényszerítették. Csak 1838-ban, 21 év munka után nevezték ki fogalmazónak, amihez közismertsége és hírneve is hozzájárult.

Az 1829-es év rendkívüli jelentőségű volt számára: az év elején Erdély történetének megírásába kezdett, de nem fejezte be. Ez év nyarán javaslatot tett Erdély kancellárjának – gr. Lázár Lászlónak – egy erdélyi múzeumtársulat létrehozására, elkészítve a részletes tervet is, azonban pártfogók nélkül az elgondolása nem valósult meg.

Az év utolsó hónapjában megismerte élete nagy szerelmét, Polcz Jozefinát, a Bánffy grófok kolozsvári származású német nevelőnőjét. A sors biztató ígéretei után a boldog szerelem örömei nem mosolyogtak rá. A lángoló szerelmes harmóniára, szeretetre vágyó lelkét gyakori viták keserítették meg. (A lány nem maradt hűséges hozzá, külföldi utazásai idején férjhez ment egy Kolozsvárra látogató amerikai polgárhoz. Ez a nagy csalódás és egyre súlyosbodó betegsége szomorúvá tette élete végéig.)

Ez idő tájt ugyanattól a vágytól fűtte, mint Kőrösi Csoma Sándor, a távoli őshazát szándékozott felkeresni és „fellebenteni a nemzetünk eredetét borító sötét fátylat” – írta róla Jancsó Elemér (*Pásztortűz*, 1943, 2. szám. 83. old.). Kérését nem engedélyezték. Döbrentei e tervéről így vélekedett: „Te ne menj zseniddel, használj nemzetednek itthon!” (Uo. 83. old.)

Az 1830-as év hozta el életébe a hönáhitott nagy változást. A Guberniumnál előléptették negyedosztályú írnokká, majd útlevelet kapott orvosi javallatra, „egészsége helyreállítása” céljából egy hosszabb külföldi utazásra.

Bölönben örökségét eladva másfél év szabadságot kért a hivataltól. Szabadulni kívánt a hivatalnokvilág bürokrata légköréből, és győtrelem emésztette idegen hatalmat kiszolgáló, szolgálalkú státusa miatt. Novemberben indultak útnak gr. Béldi Ferencsel. Több nyugat-európai város megismerése után, 1831. július 27-én Londonban hajóra szálltak, a Columbia óriás vitorlásal (közel 170 útitárrsal) áthajóztak az Észak-Amerikai Államokba. 1831. szeptember 3-án (39 napi utazás után) értek New Yorkba.

Észak-Amerikában közel 2 hónapot töltöttek, meglátogatva New York, Philadelphia, Washington, Québec, Ontario, Erie, Boston városokat, és a Cambridge-hez közeli, 1638-ban alapított Harvard „Kollégyomot”, valamint a

1825-ben megalapította a Gondoskodó Társaság nevű önsegélyző egyletet, ez volt magyar földön az első hitelszövetkezet, amely a szerényebb jövedelmű polgárok segítésére szolgált.

Böloni Farkas Sándor (1795–1842) író, műfordító, utazó, művelődésszervező portréja a Vasárnapi Ujság 1871. július 23-i számában

Nagy Tavak vidékét a „Niagara-zuhattal”, amelyet felülmúlhatatlanul szép, szemléletes képekben tárt az olvasó elé. Amerikában megismerte a fejlett polgári viszonyokat, a demokráciát, a demokratikus elveken alapuló államapparátust, a nemzeti és nyelvi sokszínűséget, a modern oktatási rendszert, a sajtó- és vallásszabadságot, a társadalmi és gazdasági fejlődés irányvonalait, jelenségeit, bámulatos megvalósításait, valamint a függetlenségi eszmék és a szabadság gyakorlatát. De elítélte a rabszolgakereskedelmet és a „szerecsen” rabszolgákkal, valamint az „indusokkal” szembeni ellenséges és megalázó bánásmódot: „mindig megfoghatatlan volt számomra a felséges teória s e gyalázatos praxis közti nagy ellenkezőség” – írta. Továbbá tanulmányozták az amerikai alkotmányt és a Függetlenségi nyilatkozatot. Számos intézetet meglátogattak, és több jeles személyiséggel (magyarral is) találkoztak.

1832. január 14-én értek partot Franciaország Le Havre kikötőjében. Innen Bécsbe mentek, majd pár hét múlva érkeztek vissza Kolozsvárra. Erre így emlékezett vissza: „Ez volt életem egyik legszebb időszaka”. Ezután fogott hozzá úti jegyzetei alapján megírni az első magyar nyelvű utárolást az Amerikai Államokról, az ott tapasztalt viszonyokról és életformáról.

1833-ban jelent meg főműve, *Utazás Észak-Amerikában*. Utazási emlékül útítársának, méltóságos Béli Ferenc úrnak ajánlotta tisztelete és barátsága jeléül. Az utárolás tizenkilenc fejezetből áll. Az *Előbeszéd*ben ezt írja: „Az utazás örömei a visszaemlékezetben kedvesebbek, de még kétszereződnek, ha azokat másokkal is közölhetjük. (...) Az amerikai polgári és társasági életben sok oly

pontot találtam tökéletre kifejtve, és sok oly tudnivalót, mik nálunk ismeretlenek. Ha jegyzeteimmel e boldog ország helyzetéről némi felvilágosítást terjeszthetek, sokszorozva lesznek utazásaim örömei.” És örömei megsokszorozódhattak, mert műve rendkívüli könyvsiker lett! Az olvasók elkapkodták, ezért a következő évben szükség volt a második kiadásra. Az emberek az amerikai alkotmányt olvasva, és az 1776-ban elfogadott Függetlenségi nyilatkozatot megismerve az erdélyi és magyarországi félfudális viszonyok közt élve, és az idegen zsarnokság járma alatt nyögve új, merészebb világszemléletet alakítottak ki. A Függetlenségi nyilatkozatot elsőként ő fordította magyarra: „A mostani angol király története a rajtunk elkövetett méltatlanságok s törvénytelen bitangolásoknak is története, minden tetteivel odacélozván, hogy ezen gyarmatok felett határtalan tyranizmussal uralkodjék.” Továbbá: „az Amerikai Egyesült Státusok (...) a britus korona iránti minden kötelesség s hívségtartás alól fel vannak mentve, s ezen státusok és Nagy-Británia között minden politikai egybeköttetés megszűnt és elszakadt.” Erdélyországban és Magyarországon, melyek Ausztria „gyarmatai” voltak, minden itt élő haladó gondolkodású ember a tyrannustól való elszakadásra és nemzeti szabadságra vágyott. A Böloni által felvetett eszmék bekerültek a köztudatba. Az osztrák kormány keményen felelősségre vonta az 1833-as kiadás cenzorait, és a bécsi császári államtanács Ausztria ellen lázító veszedelmes írásnak kiáltotta ki. Az író zavarkeltéssel és zendüléssel vádolták, és a könyvet tiltólistára helyezték. A gyanakvó hatalom bűnösséggel vádolta a haladó eszmék hangoztatása miatt, a maradi gondolkodású nemesek körében is sok ellenséget szerzett, holott Böloni a munkáiban felvetett új eszmék ismertetésével serkenteni akarta hazája előmenetelét.

Főműve megosztó, de ugyanakkor egyesítő hatású is volt, s bár igencsak népszerűvé vált, a népszerűség örömeit elnyomta a romantikus lélek félelme. De igazi örömet s elégtételt eszmétársai bátorító levelei jelentették számára. Könyve nagy hatással volt a reformmozgalom vezéralakjaira, Kosuthra, továbbá Széchenyre, aki levélben üdvözölte és köszöntötte, akinek – mint írta – „a drága könyv (...) kimondhatatlan kellemes pillanatokot” szerzett számára. „Hála a Mindenhatónak, hogy ezen könyv napvilágra jött, haszna honosinkra nézve felszámíthatatlan. A nékem ajándékozott példányt

legkedvesebb kincseim közé számlálom (...) Eddigélé ennél hasznosabb és szebb ajándékkal (...) senki meg nem tisztelte a magyar hont” – fogalmazott Széchenyi gróf.

Wesselényi fájdalomosan írt az „üldözött szabadságról”, célozva a hazai viszonyokra, majd örömmel konstatálta: „a pokol hatalma megtört, az emberi jussok kivívtak”. Derűlátó levelének befejező mondata ez: „A magvak máris csíráznak, s egykor óriási fákká növekednek”.

Mikó Imre véleménye szerint: „Farkas Sándor írásművészeténél csak jellemzilárdsága volt nagyobb: a közjót az egyéni érdek elé helyezte.” Böloni Farkas Sándor utárolása az 1848 előtti idők legnépszerűbb olvasmányává vált br. Jósika Miklós *Abafi* című regénye mellett.

„Hála a Mindenhatónak,
hogy ezen könyv
napvilágra jött, haszna
honosinkra nézve
felszámíthatatlan (...)
ennél hasznosabb és
szebb ajándékkal senki
meg nem tisztelte
a magyar hont.”

Hatással volt kora haladó gondolkodású értelmiségére, miközben folytatta társadalmi tevékenységét. 1833-ban, az ő kezdeményezésére, 173 művelődni vágyó részvényes hazafival megalakult a kolozsvári Nemzeti Casino, és abban az évben a Magyar Tudós Társaság (az Akadémia őse) levelező tagjai sorába választotta, művét az 1834. év legjobb könyvének nyilvánította, így 200 arannyal – 3 évi fizetésével egyenlő összeggel – jutalmazta íróját. De ő a pénzt nem fogadta el, a magyar kultúra oltárára szánta, és alapítványként visszaküldte az Akadémiának, hogy a magyar kultúra javára fordítsák, miközben ő anyagi gondokkal küszködött. Köszönetét és örömeit levélben fejezte ki, hogy alkalma nyílt „e keveset a Haza oltárára tenni”.

A gondoskodás a közösség ereje

E jeles hazafi értékhonosító tevékenysége 1834-től kezdődően nemcsak a nemzeti haladásra, hanem a magyar jövő szolgálatára, a nemzeti felemelkedésre is irányult. Ugyancsak ebben

az évben megindította a *Vasárnapi Újság* című hetilapot, amelynek szerkesztésére Brassai Sámuel professzort kérte fel, „hogyan az olvasás kedvét a nép között” felserkentsék. Ez olyan néplap volt, amely a nemzeti szellem ápolását tűzte céljául, és amelyet csaknem ingyen kínáltak. Kortársai ezt felismerve az 1834. június-júliusi erdélyi országgyűlésen ítélmesternek javasolták, de az osztrák Gubernium nem nézte őt jó szemmel, és a javaslatot elutasította.

Bár puritán, askéta életmódja és egyre súlyosbodó betegsége mind jobban megkeserítették életét, ennek ellenére jövedelmének jelentős részét költötte közcélokra. Gr. Kendeffy Ádám anyagi támogatásával az ifjak számára vívőiskolát alapított, létrehozta az Aszszonyi Olvasó Társaságot könyvkölcsönzés lehetőségével, amely sokáig nagyon jól működött, majd az ifjúság számára olvasóköroket létesített.

Az 1835. és 1836. évekből származó *Naplótöredékek* is (csak kéziratban maradt meg) értékes forrása a múlt eseményeinek és személyes érzéseinek. Jancsó Elemér szerint „a 19. század első felének egyik legszebb, legművészebb övallomása”.

Egyik bejegyzése szerint mélyen elkeserítette Wesselényi megaláztatása: pert indított ellene a hatalom. De arról is beszámolt, hogy a Református Tanoda diákjai vállalva a kicsapás büntetését,

Miklós-napján rá emlékezve és vele szolidaritást vállalva Kolozsvár főterén „illumináltak” fáklyákkal, gyertyákkal.

Naplójában január 1-jén Jozefinára – ahogy ő nevezte, a Havasok Violájára – emlékezett: „nem becsültem eléggé szerelmét, pedig ő csak értem élt”, majd így folytatta: „és te eltűntél, s nincs már kivel örüljek, nincs ki felé lebegjenek reményeim, s hagyád nékem az utánad sóhajtas örökségét”. Számára az élet szépségének, örömeinek minden íze, színe örökre ott maradt ebben az elvesztett szerelemben.

„Megcsalódtam hazám morális erejében” – írta naplójában 1835. január 1-jén, utalva a ravasz, alakoskodó emberekre, akik jóindulatot színleltek, de háta mögött támadták.

1836-ban a kolozsvári Játékszín titkárává választották. Sok és szerteágazó lelkiismeretes munkája nyomán a színház anyagi helyzete helyreállt. Felismerte, hogy a gondoskodás a közösség ereje. És igaza volt!

1838-tól az udvari Kancellária előléptette, kinevezték fogalmazónak, miután 21 éven át lúdtollal másolta az iratokat. Tüdőbetegségétől gyötörve az alkotóvágy lángolása nem hagyta nyugodni. Dolgozni kezdett a *Nyugat-európai utazás* című munkáján, de ez – sajnos anyagi gondok miatt – kéziratban maradt, és csak 1943-ban láthatott nyomdafestéket, Jancsó Elemérnek köszönhetően. Az európai

útinapló az amerikaiával egyenrangú szellemi érték. Franciaországba pár hónappal az 1830. július 27-29-ei „revolució” után érkeztek, amikor az idegen utazó „oly viszonyban látja az előljárókat alattvalókkal, melyben a parancsoló méltósága s az engedelmessé megalázkodása nem találta fel.” A napló 1831. június 10-i bejegyzésénél érdekes alcím kelti fel az olvasó figyelmét: *A gőz-szekér első magyar utasa* – ez ugyanis ő volt. A londoni vasúti gőzmozdonyról azt írja, hogy elragadtatással érzekelte annak repülését.

**...megindította
a Vasárnapi Újság című
hetilapot, amelynek
szerkesztésére Brassai
Sámuel professzort kérte
fel, „hogyan az olvasás
kedvét a nép között”
felserkentsék. Ez olyan
néplap volt, amely
a nemzeti szellem
ápolását tűzte céljául, és
amelyet csaknem ingyen
kínáltak.**

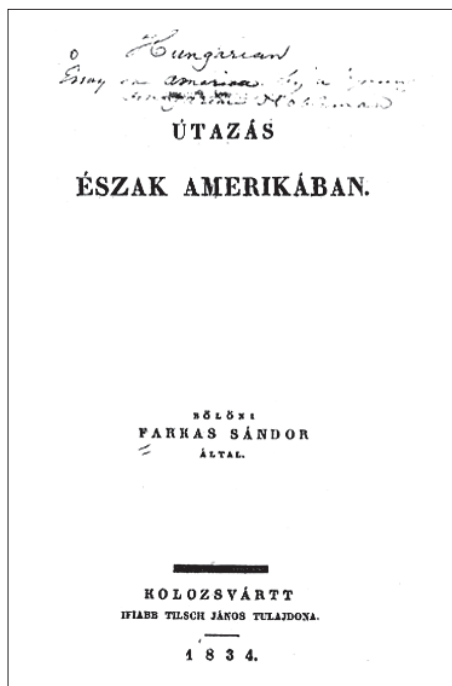
A Niagara-vízesésről készült első dagerrotípia 1840-ből. Hugh Lee Pattinson felvétele

Erről a munkáról Gál István így vélekedik: „Böloni Farkas Sándor kitűnő megfigyelő volt, lelkes szív és érzékeny elme. (...) Gondolatvilága természetesen a francia és az amerikai forradalom eszméivel rokon. (...) Nemhiába szerette stílusát Kazinczy, s volt tőle elragadtatva Széchenyi és Wesselényi.” (*Páosztortűz*, 1942., 2. szám, 86–87. old.)

1838-ban és 1839-ben Nagyváradon és Kovásznán gyógykezelte magát. 1840-ben rohamosan gyengülő egészségi állapota ellenére nem fordult el a közügyektől, ezek sikerében bizakodva próbált erőt gyűjteni gyötörő betegsége és a rosszindulatú támadások elviseléséhez. Eleget tett 11 marosvásárhelyi céh felkérésének: panaszuk kivizsgálása után Böloni Farkas Sándornak köszönhetően a pert 1841 januárjában megnyerték.

Élete folyamán egyaránt megtapasztalta a mellőzést és a sikert!

A kor, amelyben élt, a megszülető nemzeti érzés, a nemzeti ébredés és függetlenség eszméinek hajnala volt. Életműve az eszmei újjáépülés szellemében

Az Utazás Észak-Amerikában első kiadásának címlapja (Forrás: Wikipédia)

bontakozott ki a lankadatlan nemzet- és hazaszeretet, az áldozatos tenni akarás és kitartó kötelességteljesítés jegyében.

A ma embere számára Bölöni Farkas Sándor a nemzeti és etikai értékeink megtestesítője. Lelki életének belső harcai és örökös vívódásai, önzetlen áldozatai, szűkös életlehetőségei, aszkétizmussal párosult szerénysége nemes

jellemre vall. Beleremeg a lélek a délibábos remények útján kifogyhatatlan jószívúsággal és lankadatlan segítőkész szándékkal felvértezett szikár alakját, sápadt arcát, kiváló jellemét felidézve... Bölöni Farkas a szebb, emberibb jövő ígéretének hirdetője, a természet és emberiség jogait becsülő, szabadgondolkodású hazafi volt, aki tudásával, tehetségével és pénzével nemzete felemelkedését szolgálta. Példája mindenkor időszerű!

Benkő Samu így vélekedett róla: „Bölöni Farkas Sándor az egyik legsokoldalúbb egyéniség, és a társadalmi haladást a legváltozatosabb eszközökkel szolgáló demokrata. Igazi közösségi ember, aki a társadalom jobb, igazabb rendjét, a nép kiművelését és a szépségalkotó humánus diadalra juttatását munkálta egész életében.” (*Utazás Észak-Amerikában*, Sajtó alá rendezte, a bevezetőt írta Benkő Samu, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1966)

„Hídépítő is volt a két egymástól különálló magyar haza között” – írta Jancsó Elemér az *Irodalom és időszerűség* című munkája 395. oldalán.

Szeretném hinni, hogy most, amikor születésének 225. és halálának 178. évfordulóján emlékezünk, a kolozsvári Házsongárdi temetőben, neogótikus síremlékén a megemlékezés virágjai fogják hirdetni, hogy Bölöni Farkas Sándor örökké él a nemzeti emlékezetben, és kulturális örökségünk elavulhatatlan része marad! És azt is hinni

szeretném, hogy megidézett múltunk nemzeti öntudatunkat, kultúránkat és lelket gazdagító, felemelő élményt jelenthet.

Záró gondolatként Jancsó Elemér imént idézett munkája 390. oldalán rögzített szavaival mondanám: „Apáczai Csere Jánoshoz és a Bolyaiakhoz hasonlóan ő is az erdélyi föld mártírja lett, és prófétai sorsot kellett hordoznia mind kevesebb reménnyel, tovább haladva elrendeltetése útján.”

Apáczai Csere Jánoshoz és a Bolyaiakhoz hasonlóan Bölöni Farkas Sándornak is prófétai sorsot kellett hordoznia.

Könyvészet:

Benkő Samu: Sorsformáló értelem. In: *Művelődéstörténeti dolgozatok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1971.

Bölöni Farkas Sándor: *Utazás Észak-Amerikában*. A bevető tanulmányt írta Benkő Samu. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1966.

Bölöni Farkas Sándor: *Utazás Észak-Amerikában*. A bevezetőt írta Mikó Imre, Dacia Kiadó, Kolozsvár–Napoca, 1975.

Bölöni Farkas Sándor *Naplója*. Az előszót írta Jancsó Elemér. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1971.

Gál István: Bölöni Farkas Sándor európai utazásából. In.: *Pásztortűz*, 1942/2. szám *Gondolkodó magyarok*. Bölöni Farkas Sándor: *Naplótöredék* (1835–36). Szigethi Gábor előszavával. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1982.

Hatvany Lajos: Bölöni Farkas Sándor. *Egy székely nemes, aki felfedezte a demokráciát*. Minerva, Budapest, 1943.

Jakab Elek: Bölöni Farkas Sándor és kora. In: *Keresztény Magvető*, V. köt., Budapest, 1870.

Jancsó Elemér: *Irodalom és időszerűség*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1973.

Jancsó Elemér: *Nyugat-európai utazás*. Minerva kiadó, Kolozsvár, 1943, Erdélyi ritkaságok sorozat 11.

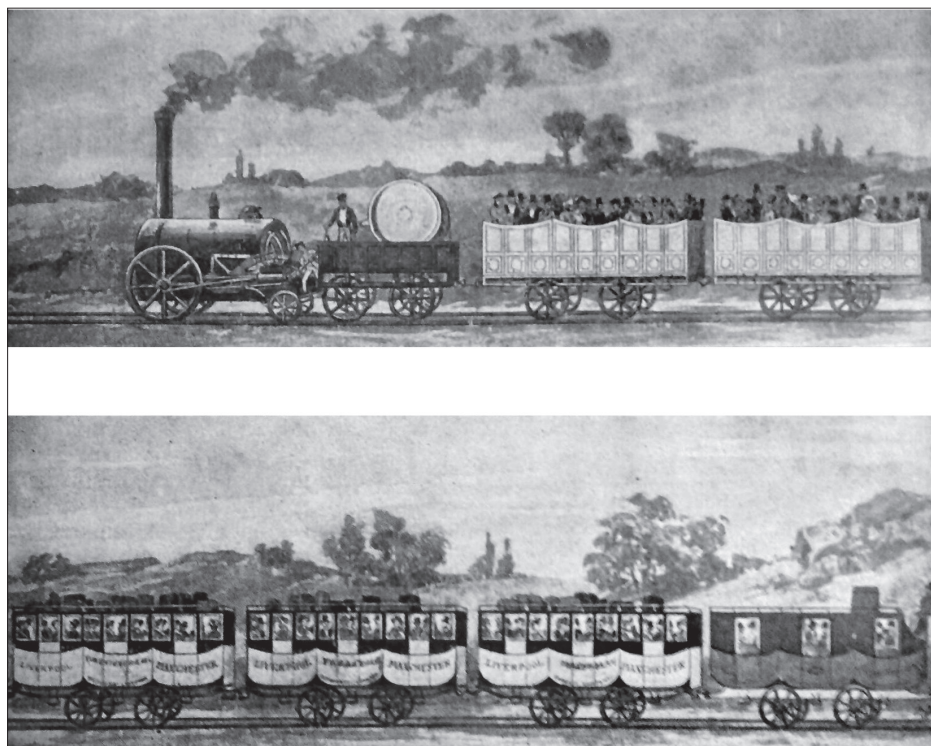
Jancsó Elemér: *Bölöni Farkas Sándor élete és munkássága*. Kolozsvár, 1942

Jancsó Elemér: Bölöni Farkas Sándor. In.: *Pásztortűz*, 1943/2. sz.

Mikó Imre: *A bércre esett fa. Bölöni Farkas Sándor életregénye*. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest, 1969.

Webográfia:

https://hu.wikipedia.org/wiki/Bölöni_Farkas_Sándor
www.arcanum.hu.online-kiadvanyok/boloni

Az első személyvonat Európában, 1830-ban. Forrás: Wikipédia

Töredékek lengyelfalvi idősb Orbán Elek életéből

Az

Orbán család tagjai – így a címben szereplő Orbán Elek is – régi székely familiából származtak. Távoli múltjukat homály fedi, eredetükre csupán a későbbiekben fennmaradt és öröklődött vezetéknev utal, amely feltehetőleg valamelyik ősük keresztnéve lehetett, majd családnévként maradt utódaikra. Általában elmondható, hogy az úgynevezett apanévként hagyományozódott tulajdonnév nagyon gyakori volt a székelység körében. Ráadásul ez a ritkábbak közé tartozott, tehát nagyon alkalmas volt az egyedítésre, a megkülönböztetésre. Magyarországi előfordulását keresztnévként napjainkban évtizedek óta nem jegyezték, pedig pápák is viselték ezt a nevet, és kultuszuk ma is él a falusi népelet körében. Viszonylag későn, csupán a 17. században kapott nemességet Miklós nevű ősük, utódaik közül az ifjabb (II.) Elek is csak 1742-ben lett főkirálybíróként báró. Érdeemes azonban fölfigyelni arra – amint Nagy Iván¹ megjegyzi –, hogy „a család tagjai

nagyobbára a törvénytudományban jártasságuk által tüntették ki magukat”.

Idősebb Orbán Elek életéről, családjáról, utódairól, de főként politikai hozzáállásáról és szerepéről – amelyet utólag eléggé eltérően ítélnék meg – már többen írtak. Ezek között még egy kis könyv is napvilágot látott Kolozsvárott.² Mindegyiknek az alapja tulajdonképpen Orbán Elek végrendeletnek nevezett, viszonylag terjedelmes, tizenhárom ívrétű írása, amelyet hetvenedik életévéhez közeledve, Nagyszebenben fejezett be 1740. május 3-án.³ Azonban ez a hosszú testamentum valójában csak egyetlen rövid mondat: minden javait egyetlen fiára, az ifjabb Elekre hagyja, amint írja az 504. oldalon: „Utoljára már, minthogy minden jóvaimat fiamnak testáltam...”. A többi részét más-más műfajokba sorolhatnánk be, így például: önéletrajz, családrajz, genealógia, emlékirat, korkép, művelődéstörténet. Nem beszélve kiterjedt családjának erdélyi rokoni kapcsolatairól, amelyek révén nagyon sok itt élő familiát, s azok több mint száz tagjának a család- és keresztnévét, valamint további kapcsolódásait, birtokaikat, illetve azok öröklését is megörököltette. Hallatlan memóriája volt. Vagy sok előzetes följegyzése, dokumentuma, vagy csupán a rokoni kapcsolattartások miatt emlékezett mindezekre? – nem tudjuk.

Életrajzát és magát a végrendeletet itt nem kívánjuk bemutatni, hisz azt a lábjegyzetekben jelzett szerzők már megtették. Azonban sok olyan életrajzi elem szerepel az okiratban, amelyekre sehol és senki sem hivatkozott, vagy amelyeket másképp értelmezve, más részek kiemelésével közöltek. Ezekből kívánunk – természetesen jelen szerző önkénységével – néhány érdekesebbet ismertetni az olvasóval.

Mindenekelőtt azonban pár mondatban szólni szeretnék az életéről, hogy a később leírtak érthetőek,

*...a hosszú testamentum
valójában csak egyetlen
rövid mondat: minden
javait egyetlen fiára,
az ifjabb Elekre hagyja,
amint írja: „Utoljára
már, minthogy minden
jóvaimat fiamnak
testáltam...”*

Az Orbán család címere

valamint időben és helyben elhelyezhető legyenek.

A végrendelet írásának idejéből és szövegéből következtethetünk arra, hogy ő 1670 körül született, és 1742 júliusában hunyt el, körülbelül 72 éves korában. Kolozsváron tanult jogot, ezután közel öt évig Alvinczi Péternél dolgozott (és lakott) a kancellárián. Azután Udvarhelyszéken három évig volt főhadnagy, majd Aranyosszék főkirálybírája lett. Apja Orbán Pál volt, akinek az első felesége nevét nem ismerjük. Az ezen házasságából született gyermekek mind meghaltak. Édesanyja (Pál második felesége), Farkas Ilona, Pécsi Simon kancellár unokája volt (első férje: Gyulai Ferenc). Ketten voltak testvérek: Eleknek volt egy öccse, Simon, aki Nagyszombatban tanult, majd Bécsben beállt a jezsuita szerzetesek közé, de másfél év után visszatért a szülőföldjére. Hosszú időn át, még 1711-ben is osztozkodott bátyjával a birtokokon, néha naponta többször is megváltoztatva a véleményét, az elképzelését. Orbán Elek részben jogtudós, részben pedig kiváló katona volt, mint ahogyan a fentiekben röviden utaltunk rá.

Amikor 1690-ben befejezte a tanulmányait, hazament Lengyelfalvára. Ekkor tudta meg, hogy apja Töröcsvárnál harcol, mivel mint erdélyi nemes, hadra kötelezték. Másnap már indult is utána meglátogatni, illetve fölvaltani. Az éppen akkor folyó harc miatt még a közelébe sem engedték az örök, ezért terve nem sikerült. Leírása szerint a csata nagyon rövid ideig tartott: „...csakhamar egy ludtojás sült alatt meg is lőn a harcz.”⁴ Az Orbán család nem volt Thököly Imre híve, ezért a kuruc hadvezér öt évig tartotta magánál fogságban az édesapját. Ezen idő alatt Elek és az édesanyja gondoskodott odahaza a birtokaikról, mégpedig nagyon körültekintően, amint az évek után hazatérő apja azt megállapította.

Orbán Elek 1702 novemberében, körülbelül 32 évesen házasodott meg. A saját maga által részletesen leírt esemény szinte hihetetlennek, mesébe illőnek tűnik. Főként akkor, ha tudjuk, hogy mind ez egy tanult, művelt nemes emberrel történt meg. Besztercére utazva megállt galgói Rácz István házában, aki épp akkor adta férjhez hajadon leányát, Ágnes Felvinczi Zsigmondhoz. Orbán Elek ekképpen emlékezett vissza az esküvőt követő lakodalomban történetekre: „egyik s másik javalván nekem a feleségem alkalmatosságát” – Rácz épp akkor megözvegyült másik lányáról, Borbáláról volt szó, akinek a férje pedig Felvinczi József volt. Orbán nem is látta a leendő feleségét, és úgy mondták neki, hogy egyetlen gyermeke

A székelylengyelfalvi római katolikus templom.
Forrás: A Gyulafehérvári Római Katolikus
Érsekség honlapja

van az előző házasságából. Szinte azonnal össze is adták őket, s mikor két nap múlva indultak volna Orbán birtokára, akkor látta, hogy hintójára három gyermeket raknak föl, egy fiút (József) és két kislányt (Krisztina, Terézia) szinte ruhátlanul. Gyorsan Besztercére küldött nekik megfelelő melegebb öltözékért az utazáshoz. A leírtakból kiderül, hogy az előző, már elhunyt férjet el sem temették még ekkor. Orbán kért kölcsönbe 60 magyar forintot a temetésére Szilágyi András főkirálybírótól, mivel az após „nem volt pénzes ember”. Így nősült meg Orbán Elek, ahogy ő írja latinul, hogy szinte véletlenül, s nevelte föl felesége előző házasságából származó gyermekeit. (Hogy e frigy jogilag és egyházi szempontból miképp volt összeegyeztethető, azt elképzelni sem tudom.) A fiút taníttatta, s a lányokkal együtt kiházasította. A későbbiekben megtudjuk, hogy a gondoskodást nem érdemelték meg. A lányok követelőzőek voltak az egyes birtokokért, a fiúval pedig „garabonczássága miatt” nem lehetett együtt lakni. József ugyanis adóságokba verte magát (egyszer 372 forintot fizetett ki Orbán Elek helyette), majd sorban eladogatta a ráesően örökölt birtokait, ezzel sok bánatot és anyagi gondot okozott nevelőapjának. Pedig Orbán Elek egyik hú cselédjét is – aki már 22 éve szolgálta őket, és kinn élt velük még Moldovában is – mellé adta, de Józsefnek nem tetszett, elűzte őt.

Egy évvel a házasságkötésük után, 1703 decemberében kitört a „revolucio”, azaz elkezdődött a Rákóczi-szabadságharc. Mivel ebben nem kívánt részt venni (mint a legtöbb székely ember), családjával elköltözött először az akkor még magyar területre, Máramarosba, majd kénytelen volt tovább menni Moldvába. Nyolc évig, 1711-ig éltek ott, mint írja „Blesest mezejébe épített szalásunkon”. Ez idő alatt meghalt az édesanyja, az édesapja és az apósa. Amikor hazatérhettek, akkor látta, hogy micsonda pusztítást vittek végbe a katonák volt birtokaikon: az udvarházaikat leégették vagy lerombolták, az ingóságaikból kifosztották, gyümölcsöseiket, kertjeiket tönkretették – tehát azonnal építkezésekre kellett kezdeniük. A romokból házakat épített Harasztoson, Mohácson (Aranyosmohács) és Lengyelfalván, Frántán (Magyarfránta) pedig az első férj után örökölt faluban új udvarházat, csúrt, istállót, tyúkházakat, pajtát, konyhát, cselédházat és „árnyékokat” (árnyékszék). Újratelepítette a gyümölcsös-, és veteményeskerteket, a szőlőket, a hal tartó tavat. Csorgón esztenát készített, mellé a hegyi juhásznak házat, pitvart, kamrát, sátoros kertet⁵.

**Az Orbán család nem
volt Thököly Imre híve,
ezért a kuruc hadvezér
öt évig tartotta magánál
fogságban az édesapját.
Ezalatt Elek és az
édesanyja gondoskodott
odahaza a birtokaikról.**

Mire nagyjából minden fontosat elvégzett a birtokain, újabb veszedelem fenyegette őt és a családját. Az 1708-as pestisjárvány után 1738-ban újra felütötte a fejét a betegség Erdélyben. A legjobb védekezés ellene az volt, ha minél elszigeteltebb helyre költöztek. Ez várt Orbán családjára is, mind távolabbi, s mind kisebb birtokaikra menekültek a kór elől. Főleg azután, hogy megtudták: Técsőn meghalt az idősb Felvinczi Zsigmond, majd sorban egymás után három gyermeke, a fiatalabb Zsigmond és cselédje. Legutoljára maradt a sógornője, Rácz Ágnes, aki még a halála előtt szült egy „idétlen” gyermeket. Így a feleség, Rácz Bora testvérének a teljes családja (és cselédsége) tizenkilencedmagával kihalt. Elek családjára viszont megmenekült ettől a csapástól.

Harasztos madártávlattól. Forrás: a Harasztosi Református Egyházközség közösségi oldala

Házépítő tevékenysége közben egy egészen véletlen esemény is segítette. Egyszer a felesége bement Kolozsvárra a sokadalomba (vásár), ahol egy rác kapitány megbízásából egy szebeni száz árult egy nagy csomó levelet (okiratot), mondván, hogy azok korábban Felvinczi Zsigmondé voltak. A neje megvásárolta tőle három aranyért és húsz ezüst forintért úgy, hogy igaz voltát, tartalmát akkor nem ismerhette meg. Mint utólag kiderült, mennyire fontos családi iratok voltak az Orbán család számára! Ugyanis ezek tisztázták a rájuk eső birtokaikat, amelyekből a nyolc év alatt többet is elfoglaltak részben idegenek, de még otthon maradt rokonok is. Ezáltal vagyunk lényegesen megnőtt, amelynek nagy részét fel is használták a további építkezéseikhez.

Orbán Elek hosszú önéletírásából megtudjuk, hogy édesanyját két éves korától, majd később Eleket is a rokon kénosi Gál Péterné Pécsi Zsuzsanna (az anyai nagymama testvére) nevelte.⁶ Gál Péter „sánta, félcsípőjű” nyomorék volt, azonban mint kora leghíresebb ügyvédje, nagyon elismert és gazdag ember volt. Az apa, Pécsi Simon⁷ ezért adta

feleségül hozzá a leányát (második férje zabolai Mikes János lett), akit a genealógiák tévesen Elek és Simon testvéreként írnak le N (keresztneve) nélkül. Halálakor a bőzödi porcióját hagyta rájuk örökül. Ő őrizte a gyergyószentmiklósi templomban Orbán Elek könyves ládáját, amelynek minden darabját, így Pécsi Simon bekötött könyvecskéjét is a forradalom idején elvitték, elprédálták.

...fontos családi iratok voltak, ezek tisztázták a rájuk eső birtokaikat, amelyekből a nyolc év alatt többet is elfoglaltak részben idegenek, de még otthon maradt rokonok is.

A lengyelfalvi Orbán család – bár csak 1742-ben nyert a fiú, II. Elek báróságot – rengeteg famíliával állt rokonságban, mindezt részletesen olvashatjuk a testamentumban. Sőt, olyannyira részletesen, hogy követni szinte csak abban

az esetben lehet, ha közben rajzoljuk az egyes családfákat. Ennek két oka is volt. Az egyik, hogy mind a férfiak, mind a nők élettársuk/társaik elhunytá után többször is újra házasodtak. Például az após Rác István négyszer nősült (a negyedik felesége Tamásfalvi Krisztina volt). Az első Bodoni Mária⁸, tőle született Orbán Elek felesége. Csak egyetlenegyszer ír olyan ritka esetről, hogy bögözi Farkas Ferencnek, az anyai nagyapjának csupán egyetlen házassága volt. Mint írja: „nem is volt Farkas Ferencnek más felesége a nagyanyámon kívül”. A másik ok pedig az, hogy a legtöbb családban sok gyermek született. Így például az említett Farkas Ferenc nevű anyai nagyapjának hat fia és hat lánya volt, Pécsi Simonnak egy fia és öt leánya, Nagy Menyhárt apai dédapjának pedig két fia és négy lánya (köztük Nagy Kata, Elek nagymama). Az egyes családfákon nem szerepelnek a csecsemőként elhalt gyermekek, csak a felnőtt kort megérték, így a számuk még a leírataknál is több lehetett.

Hogy milyen erdélyi családnevek olvashatók a már leírtakon kívül, ezek közül sorolunk föl jórészt anélkül, hogy

A harasztosi református templom. Forrás: az Erdélyi Református Egyházkerület honlapja

azok családhoz való kapcsolódását és rokoni viszonyait részleteznénk. A sok birtok-, falu-, helyrésznevet, amelyek az Orbán családhoz és rokonaihoz köthetők, nem kívánjuk leírni, mivel azok korabeli elnevezése már megváltozott, és a mai román megfeleltetése is magyarázatra szorulna. Az okiratban olvasható leggyakoribb, a családdal rokoni viszonyban lévők vezetéknevei a következők: Angyalosi, Apafi, Apor, Bálintit, Bánffy, Boér, Borsai, Domokos, Dónát, Ferenczi, Gyulay, Haller, Henter, Kapy, Kecsed, Kemény, Kendy, Kornis, Petki, Székely, Thorday, Vitéz, Zsuki⁹ stb.

...a felnőtt hat legény ellenére egyetlen utód sem vitte tovább az apai Farkas családnevet. Az apa halála után az öt kiskorú leányt mind más-más rokonok nevelték, és adták később férjhez.

Egy ilyen kiterjedt család életében – a pestisen kívül – nagyon sok tragikus haláleset történt (nem számítjuk ide a csecsemőhalandóságot és a természetes halállal elhunyt családtagokat). Ezek közül csupán néhányat említünk. Pécsi Simon egyetlen fiát 18 éves korában „egy ló szaggatta el”. Az anyai nagyapjának, Farkas Ferencnek, mint fentebb említettük, hat fia volt. Két fia „elvezett a kaczaik¹⁰ harczon”, másik kettő az apjukkal együtt,

azaz mindhárman a „csíki havasok torakában”, Gábor nevű gyermeke ifjú legénykorában hunyt el. Az egyetlen megmaradt élő, Pál ugyan megházasodott, de magtalanul halt meg. Azaz a felnőtt hat legény ellenére egyetlen utód sem vitte tovább az apai Farkas családnevet. Az apa halála után az öt kiskorú leányt mind más-más rokonok nevelték, és adták később férjhez, így Elek édesanyját is. A legfiatalabbat, akinek a nevét nem tudjuk meg, maga a fejedelem házásította ki. (Torma szerint Ozdi György lett a férje.)

Külön szólnunk kell Orbán Elek felesége haláláról. A férj hosszabb ideig nem volt odahaza, amikor a neje váratlanul súlyos betegséget kapott. Mindez Harasztoson történt 1726. február 2-án. Rögvest papot hívatott, meggyónt, s mivel érezte, hogy még aznap meg fog halni, azonnal új végrendeletet mondott tollba az atyának tanúk előtt. Korábban azt kérte, hogyha meghal, akkor a tor dai templomba temessék el. Ezt az elképzelését most hirtelen megmásította, s úgy rendelkezett, hogy a kolozsvári jezsuiták templomában helyezték örök nyugalomra. Ugyanakkor változtatott azoknak a birtokoknak az örökítésén is, amelyeket valaha ő kapott, illetve örökölt valamelyik rokonától. Az első házasságából származó lányaira vonatkozóan lényegesen kedvezőbb testálást hagyott hátra, mint a fiaira. A férj már csak a gyászszertartásra érkezett haza, s mint írja, ez a kolozsvári temetés neki nagyon sok pénzébe került.

Orbán Elek tizenhat évvel élte túl a feleségét, Rácz Borát. 1742 júliusában hunyt el. Idézzük, hogy mit írt és kért Elek nevű egyetlen fiától: „azt kívánom,

hogy engemet, ha Harasztoson halok meg, temessen a szőlő-lábján a kis unokám¹¹ mellé, minden pompázás nélkül.” (Sic!) A későbbi családi följegyzések szerint ez így is történt.

Torma Károly, a teljes átírt szöveg közlője a testamentumot Orbán Balázstól¹², I. Elek ükunokájától kapta, aki felkérte őt, hogy az Erdélyi Múzeum kéziratárába juttassa el azt. Feltehetően mindez meg is történt, ha Persián Kálmán 1911-ben könyvének írásakor felhasználhatta ezt az kézírásos, latin szavakkal és kifejezésekkel teli, nyelvi és családi emléket, okiratot.

Jegyzetek

- 1 Nagy Iván: *Magyarország családi címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. VIII. Pest. 1861. p. 234.
- 2 Dr. Persián Kálmán: *A lengyelfalvi Orbán bárók. Családtörténeti tanulmány*. Kolozsvár. 1911.
- 3 Torma Károly: *Egy érdekes végrendelet a XVIII. századból*. Történelmi Tár. 1891. p. 481–504.
- 4 Thököly Imre 1690. augusztus elsején győzte le az úgynevezett zernyesti csatában, Töröcsvár közelében Donatus Heisler tábornok és Johann Doria ezredes császári hadait, ezzel a kuruc vezér rövid időre megszerezte a főhatalmat Erdélyben.
- 5 Vesszőből font kerítés, amelyet tövissel és szalmával fűttek be.
- 6 Nagy I. i. m. IV. 1858. p. 311. Szerinte Pécsi Zsuzsanna férjét Ferencnek hívták, az apja volt Gál Péter. Ezen fejezetben az évszámok körül is feltételezhető az elírás. Ezt az adatot maga Torma Károly is átvette közlésében, s több esetben Pécsi Zsuzsanna neve után szögletes zárójelben megjegyezte, hogy Kénosi Ferencné, ezzel mintegy megtévesztve az olvasót. Orbán Elek biztosan jól tudta nevelőanyja nevét.
- 7 Pécsi (a neve sok formában előfordul (pl.: Pécsy, Péchy) ifjan került Erdélybe, ahol iskolamester lett. Később sok országot végigutazott, még Afrikában is volt. „Peregrációjárása”, azaz peregrinációja 18 évig tartott. Közben az anyanyelvén kívül még 16 nyelvet megtanult. Utazásáról naplót írt, amelyet állítólag később könyvbe kötetett.
- 8 Bodoni Mária előző férje Zsuki (másképp Suky) Ferenc, akitől négy gyermeke született: Pál, Mihály, Krisztina és Mária.
- 9 A családneveknél megtartottam az átírásban szereplő névalakokat, nem változtattam meg a család által később használt névformára.
- 10 Kaca, falu Brassó megyében.
- 11 A kis unokája nevét nem említi. Azt sem, hogy fiának melyik feleségétől született az. Első feleség Olosz Krisztina, a második Bély Kata volt (Nagy Iván pótkötetében a 279. lapon Klára a neve.)
- 12 Orbán Balázs, a Székelyföld nagy tudósa és leírója. Született Székelylengyelfalván, 1829. február 3-án.

Nászta Katalin |

Beszámoló a Kortárs Magyar Dráma 2020. évi díjátadójáról

Radnóti Zsuzsa Kossuth-díjas dramaturg – Örkeny István özvegye, életművének gondozója – Kortárs Magyar Dráma Díjat alapított, amelyet először tavaly ítéltek oda. Az idei átadóünnepség 2020. február 25-én volt Budapesten a Rózsavölgyi Szalonban.

Jó

hely. Érkezők a meghívottak. Örömmel üdvözlük egymást a régi ismerősök, az újonnan érkezőket bemutatják, és máris fordul a szervező a következő vendéghez, aki nem is vendég, hiszen csak a tegnapi váltak el, az esti előadás után.

Jó hely. A lenti könyvesbolt a legértelmesebben eltöltött szabadidőalapot képezi a fent zajló eseményekhez. Ide betérni: kiváltság. Bereményi Géza legújabb könyvétől Pilinszky János összegyűjtött, vagy válogatott írásainak kiadványától megtalálni mindazt, amivel jóllakathatjuk éhező értelmünket.

A kis galériában, amit a könyvüzlet felett rendeztek be, különös feszültséget érezni. Radnóti Zsuzsa, a díjalapító elsőnek érkezik, kedvesen köszönt, mintha ismernék egymást, majd fel-sietne, ha nem tartóztatná fel rutinból a könyvtárrészleg fiatalembere, aki számítógépéből pillanatra kitekintve odaszól: még nem lehet felmenni. Hamar tisztázzák a helyzetet. Radnóti Zsuzsának sem könnyű, állapítom meg. Végül megnyílik a kis bársonyfűgöny, ami elzárta a lépcsőfeljárót, és szabad az út.

Próbálok tippelni az érkezőket figyelve, a levegőben vibráló izgalomra hangolódva – de feladom. Mindjárt minden kiderül, aminek ki kell derülnie.

Hangjátékkal indítanak. És belém hasít a felismerés. Majd Radnóti Zsuzsa, Örkeny István özvegye, a díjalapító felolvassa köszöntő beszédét. Jobban izgul mindenkinél: „Régóta figyelve a színházi repertoárt, feltűnő, hogy az úgynevezett irodalmi drámák száma egyre csökken. Régebben csak ezeknek volt hierarchiája a színházak repertoárjában. Olyan jelentős életművekre gondolok napjainkban, mint például a Spiró György – veti közbe –, amelyek az élet jelenidejében minden időben ugyanazon érvénnyel szólalnak meg, mert a társadalom, egy közösség mély, rejtett törvényszerűségeit fogalmazza meg az ő nagy írói képességeivel. Spiró Györgynek volt-van egy tanítványa a sok közül, úgy hívják, Székely Csaba, Marosvásárhelyről, aki mestere útját követi az irodalmi dráma műfajában. Történetei

Radnóti Zsuzsa, a díj alapítója. Fénykép: Gordon Eszter. Forrás: a Rózsavölgyi Szalon honlapja

Díjazottak és méltatók a Kortárs Magyar Dráma Díj átadási ünnepségén 2020. február 25-én

túlmutatnak önmagukon, mint például az ismertté vált *Bánya-trilógia*, amely Tamási Áron, Sütő András költői idillikus Erdély-ábrázolásait forgatta föl, és alulnézetben mutatja be sötét humorú történeteiben a román vidék szánandó, de szeretni való hőseit és fekete humorú világnézetét. Újabb darabjait sorra játsszák Pesten, egyiket itt a Rózsavölgyiben, Schneider Zoltán nagyszerű főszereplésével, a másikat pedig, a *Tíz* címűt szintén nagy sikerrel a Radnóti Színházban, amelyben a Tízparancsolatot tíz emberi történetben, és tíz részben megfogalmazza a román vidék – ami a mi vidékünk is, azért is ilyen sikeres minden bemutató nálunk is, mert tulajdonképpen hasonló a problémák – perspektívátlan és örökké derékba törő élethelyzetét. Azok a klasszikusok, akik az *Akárki* morális drámájára vagy morális hagyományára támaszkodnak, kicsit emlékeztetnek rá, hogy nemcsak a tízparancsolat tíz parancsát mondja el egy-egy történetben, hanem hasonlít az *Akárkire* is, amely a morális értékvesztés vagy a morálért küzdelemnek a harcait mutatja. Régen a színház a színpadi szöveg szolgálólánya volt, az újabb korban viszont mellérendelővé alakították a szöveget, és a rendezők, a színházcsinálók saját arculatukra formálják ezeket a szövegeket történetekben, előadásokban. Az újabb nemzedék nagyszerű rendezői már így, ilyen szabadon alkotnak, mit sem törődve az úgynevezett irodalmi dramaturgiával. Külföldön dolgozó és nagyszerűen alkotó rendezőink ilyen szabadon dolgoznak, mint például Schilling Árpád, Bodó Árpád, Mundruczó Kornél és a szerencsére itthon alkotó Pintér Béla, a színész-rendező-író-koreográfus, a társulatépítő, aki mindig megír

egy első változatot a leendő előadására, és ezt közösen alakítja ki a színészeivel, improvizációk segítségével. Tehát amíg az irodalmi dráma egy alkotónak a műve, és ezt szolgálja az előadás és a színház, most már egy sokkal erőteljesebb és színesebb csoport próbál létrehozni szövegeket. Ilyen alkotó a fiatal dokumentumfilm-rendező Schwechtje Mihály, aki egyik rövid filmjéből írta és rendezte az *Örökséget* a Jurányi Házban. Ez a fontos szociodráma a leszakadó térségek egyik cigány többségű falujában játszódik, és fontos, nyíltan beszélő, bátor előadás. Bemutatása óta sajnos egyre időszerűbb, különösen a gyöngyöspatai események után. És van még egy különös új formáció, amit úgy hívnak, hogy lakásszínház, amely egy kiválasztott polgári lakás nagyszobájában játszódik, ahol mi nézők egyazon térben vagyunk a játzókkal, testközelben, mintha mi is részesei lennénk ezeknek a különböző, mindennapi élethelyzeteknek, privát, ismerős feszültségeknek, amit nekünk mutatnak be, élnek ezek a színészek. Legizgalmasabb művelője a magyarországi Hajdú Szabolcs, aki mint Schwechtje, filmrendezőként indult és filmrendezőként szerzett nemzetközi hírnevet. Ő maga írja úgynevezett lakástörténeteit, amelyeket aztán kis társulatával együtt improvizációkkal gazdagít. Talán látták jó néhányan az *Ernellék Farkaséknál* és a *Kálmán-napot*. Roppant hiteles légkört tud teremteni, mintha tényleg rólunk szólna a műsor. Speciális és teljesen egyedi eset, amikor a valóság műalkotássá lényegül át. Ez akkor történt, amikor legújabb alkotását feleségével, Török Illyés Orsolyával együtt jegyezte. Egy egészen különleges, hátborzongató dokumentumjáték, hangjáték, ami egy

szörnyű, valós történetet tár a világ elé. Nem véletlenül mondtam, hogy tár a világ elé, meg jegyeznek, mert egészen különleges szerkezetű ez az egész hangjáték, amit ők most nemrég mutattak be a *Tilos Rádióban*. A lényege, még egyszer mondom, hogy műalkotássá lényegül át az a szörnyű valóság. Orsolya édesanyját, Illyés Kinga marosvásárhelyi színésznőt a Szekuritáté a hetvenes években éjjel-nappal lehallgatta, majd kihallgatta, majd megpróbálta beszervezni. A lakását a titkosrendőrség bepoloskázta, a jegyzőkönyvet pedig eltették. Ezt Orsolya viszont megszerezte az ottani hivataltól (a Szekuritáté Irattárát Vizsgáló Országos Tanács Levéltárából – szerk. megj.). Több ezer oldal volt, és ebből a rettenetes anyagból a szó szoros értelmében hangjátékká formálódtak ezek a rettenetes mondatok, szavak, amelyeket egy ember hosszú-hosszú éveken keresztül elmondott magának, társainak, szerelmeinek, és mindenkinek, a látogatóinak. *Theodora Objectiva* a hangjáték címe. Nemrég volt a bemutató, és máris széles visszhangja van az interneten és a nyomtatott sajtóban is. Megrendítő előadás, amely ugyan a Ceaușescu-éra dermesztő mementója lett, de közös diktatórikus múltunk, a lehallgatottak, a besúgók és a besúgottak története, a saját történelmi múltunk is. Gondoljunk Esterházy Péter *Javított kiadására*, és az író Tarr Sándorra, akit miután lelepleztek, ebbe halt bele. Sokféle drámaszövegről próbáltam beszélni, az irodalmi ihletésű drámától a verbatim hangjátékig, a szociodrámaig és a lakásszínházig. Nagyon sokféle nevet és darabcímet soroltam föl abban a kategóriában, ahol a nagy hierarchikus dráma irodalmi egységéből kisebb önálló entitások születtek a drámaírásban és a színházi megszólalásokban is.

Sokszor megesik, hogy társulatok hoznak létre előadásszövegeket, és színdarab lesz belőlük aktuális társadalmi hatással.

A tavalyitól eltérően idén három drámát, művet, alkotást ismert el a kuratórium. Székely Csaba *Tíz* című drámáját, Schwechtje Mihály *Örökség* című darabját és Hajdú Szabolcs–Török Illyés Orsolya *Objectiva Theodóra* című hangjátékát. Gratulálok a szerzőknek.”

A Kortárs Magyar Dráma Díj

Radnóti Zsuzsa szolt néhány szót a Kortárs Magyar Dráma Díj megalapításával kapcsolatban is: „Amikor átvettem a Kossuth-díjat, már akkor bejelentettem, hogy a díjjal járó juttatásból alapítványt hozok létre annak kapcsán, amely a félévszázados munkámat végigkísérte: olyan kortárs drámákat, színpadi írásműveket díjazunk, amelyek közéleti tartalmúak, kritikus hangvételűek; tehát történelmi múltunk eddig kibeszéltelen, fájdalmas eseményeiről beszélnek. Vagy olyanok, amelyek kendőzetlenül szólnak a minket körülvevő jelenkori magyar valóságról, és képesek arra, hogy fontos és érzékeny társadalmi jelenségeket fogalmazzanak meg a nagy nyilvánosság erőterében.

Száttöredezett a világ, nem lep meg, hogy mozaikokból áll össze a színházirodalom is. Sokszor megesik, hogy társulatok hoznak létre előadásszövegeket, és színdarab lesz belőlük aktuális társadalmi hatással. Az alapítvánnyal* az volt a célom, hogy olyan darabokat – írókat, létrehozókat – támogassak, amelyek jelenre ható társadalmi, történelmi folyamatokat tudnak megfogalmazni, felszínre hozni. Olykor megijeszt, hogy a rendezői fantázia, a látvány előtérbe kerül, és háttérbe szorítja a szöveget. Ez egy érzékeny egyensúly, mondom én, aki dramaturgként két oldalon állok egyszerre, a rendezőn és az íróén is. Nagyon szeretném, ha ez a díj jelzés is lenne arra vonatkozóan, hogy a színpadon ne vesszen el a szöveg értelmező primátusa.

Székely Csaba színházi szerző, színházi drámaíró, úgyhogy pontosan tudja, minél több nő van egy darabban, annál biztosabb, hogy előadják.

Örkény István szelleme nagyon is inspirálta a díjalapítást, a döntéshozatalt. Kurátortársaim – Csizmadia Tibor, Lőkös Ildikó, Nánay István, Németh Gábor – vetették föl, hogy az ő szellemiségének mégis valamilyen módon jelen kell lennie. Ők találták ki, hogy a díjátadás napja kötődjön vagy közelítsen február 24-éhez, amikor a *Tóték* ősbemutatója volt – Kazimir Károly rendezésében – a Thália Színházban 1967-ben. A *Tóték* mondanivalójában pontosan azt képviseli, amit én rendkívül fontosnak

Karácsony Ágnes szervező, a Rózsavölgyi Szalon lelke

tartok a színpadon látni: valamit elmondani erről az országról, a történelemről, a magyarok karakterológiájáról, amilyen például Tót Lajos is, aki sokáig túri a hatalmi arroganciát, aztán hirtelen fellázad.”

A Kortárs Magyar Dráma Díjról kuratórium dönt, amelynek elnöke Radnóti Zsuzsa. A kuratórium további tagjai: Lőkös Ildikó dramaturg, Csizmadia Tibor rendező, Németh Gábor író, Nánay István színikritikus.

A díjat minden évben Örkény István drámája, a *Tóték* ősbemutatójának napján (ez február 24., vagy annak közelében) adják át. 2019-ben az *Egy piaci nap* színpadi szövegének alkotói – Mohácsi János, Mohácsi István, Závada Pál –, illetve Kelemen Kristóf a *Megfigyelők* című darabjáért vehették át a díjat.

Székely Csaba Tíz című drámáját Spiró György méltatta:

„Körülbelül egy héttel ezelőtt a neten olvastam egy hírbejegyzést Székely Csabától. A következőt írta: van egy jelenet, nem tudja eldönteni, hogy bekerüljön majd a darabba, ne kerüljön be, ha bekerül, hogyan kerüljön bele, egyáltalán minek ez az egész. Hosszan fejtegeti, és ebből bárki drámaíró magára ismerhet. Ezt szoktuk csinálni. Vacakolunk, piszogatunk, nem tudjuk eldönteni, eldöntjük, akkor visszavonjuk, hát... ezzel jár

az írás. Ez a *Tíz* című darab, ami most díjat nyert, borzasztóan érdekes mű. Először is nagyon díjazom, hogy ez a címe, egy számjegy, ez ritkán szokott lenni, én ilyen nem mernék adni darabcímnak. Természetes ezek után, hogy akkor megnézi az ember: tíz színész kell hozzá, a mai viszonyokat figyelembe véve öt nő és öt férfi. Székely Csaba színházi szerző, színházi drámaíró, úgyhogy pontosan tudja, minél több nő van egy darabban, annál biztosabb, hogy előadják. Na most, ezek a szereplők – római számokkal sorszámozta őket, de arab számokkal is lehetne – nagyon különös, furcsa kapcsolatban vannak egymással. Ami borzasztóan érdekes, hogy nem egy szempont létezik, az íróé, még csak nem is egy főhősé, hanem tíz szempontú ez a darab. Minden főhősnek megvan a maga szempontja, a maga cselekménye, nem is egyféle, és tulajdonképpen a legkevésbé ő tudja, hogy mi történik vele a darab során. Vannak ilyen szerkezetek, mert hiszen a kísérletező drámaíróknak a forma az elsődleges, mint ahogy Székely Csabának is, és hát tudjuk Arthur Schnitzler meg Kornis Mihály óta, hogy vannak ilyen körbeérő cselekmények, sőt, ezt a filmesek is nagyon jól tudják, például akár Ioszeliani, akinek a *Hold kegyeltjei* című csodálatos filmje is erre épül, hogy a *Hold kegyeltjei* tolvajok, a történet a végére körbeér, és mindenkinek köze van mindenkihez. Székely Csaba tulajdonképpen ezt használja föl, de nem csak ezt csinálja. Általában megszoktuk, hogy ilyen bonyolultabb szerkezetben azért egy szereplő nagyjából önmagát játssza. Ő a darabon belül szétfeszíti az alak lehetőségeit, és egészen szélsőséges végletekig elvisz minden egyes szereplőt, ami nem rögtön az első vagy második megjelenésnél derül ki, hanem az ötödik, hatodik jelenésnél kezdek gyanakodni, hogy más szempontból egészen másképp néz ki ugyanaz a történet. De ezt megfejeji azzal, hogy a színészek közül néhányan még plusz szerepeket is eljátszanak. És nagyon nehéz megalapítani – nyilván ez be van kalkulálva az előadásba –, hogy az egy szélsőséges megjelenítése-e vajon a szerepnek, vagy egy másik szerep. Ezzel egy nagyon szövevényes formát hoz létre, aminek nyilvánvalóan az a célja, hogy valamit ebből az újkori tragikus létérzésből, létérzékelésből megmutasson. Valójában nem működik ebben a drámában sem más, mint az antik végzet. Csak éppen nem áll a rendelkezésünkre az a fajta mitológia, ami a görög drámaíróknak a rendelkezésükre állt, ezt külön föl kell építeni. Székely Csaba a maga

részéről megteszi, amit megtehet, és a legismertebb mitológiára hivatkozik, ez a tízparancsolat, ami ma még valamennyire érvényes, legalábbis a nyugati világban. De azért óvakodik attól, hogy egyes tízparancsolatnak megfelelő jeleneteket pontosan annak a tartalomnak feleltessen meg. Körülbelül arról van szó, amit egy drámapályázaton Alföldi próbált a Nemzeti Színházban, amikor fölkerít tíz író, hogy írják meg az egyes parancsolatokat. Ketten megírták, azokat be is mutatták. Itt egy darabon belül van egy tulajdonképpen rettenetes szövevényes és átláthatatlan világ. Lehet követni, hogyha az ember nagyon odafigyel és többször elolvassa, és nyilván a színház interpretációjában egyféle olvasat valósul meg. Ez az egész fantasztikus szövevény arra való, hogy bemutassa, a véget hogyan működik, és mennyire, milyen súlyosan ki vagyunk neki szolgáltatva. További kísérletező kedvet kívánok Székely Csabának, mert ebből lesznek az igazi nagy művek. Mindegy, hogy a színház előadja vagy nem.”

Hallom, amit nem volna szabad hallanom, és amit csak egy ocsmány rendszer akar tudni az emberről. A jó színház, a művészet mindig valami olyasmit tesz láthatóvá, ami láthatatlan.

Schwechtje Mihály Örökség című drámáját Máté Gábor méltatta:

„Amit rendkívül fontosnak tartok a színpadon: látni, valamit elmondani erről az országról, történelemről, magyarok karakterológiájáról» – nyilatkozta ugye a díj létrehozója, Radnóti Zsuzsa. Úgy vélem, hogy Schwechtje Mihály *Örökség* című drámája abszolút megfelel ezeknek a kritériumoknak. Elmond valamit erről az országról – bár ne ilyen lenne ez az ország, hogy ne ezt lehessen elmondani –, a történelemről, bár ne ilyen lenne a történelmünk, mint ahogy azt az *Örökség*-ből kiolvashatjuk. A magyarok karakterológiájáról az a tizenvalahány szereplő (tizenkettő plusz két hangbejátszás) beszél, méghozzá igen élvezetes párbeszédekben. Ami az előadhatóság szempontjából egyáltalán nem elhanyagolható.

Az Örökség egy olyan esetet mesél el, ami – utánanézttem – megtörtént Magyarországon. De ha nem így lenne, el tudjuk képzelni, hogy akár meg is történhetne vagy meg is történhetett volna. A hazai autószerelőhöz kerülő tengelytöréses autó. Felszikkraznak a régi családi feszültségek. Hatvan gyerek rejtélyes módon eltűnik a faluból. Mi ez, ha nem a drámai gyúanyag, amit majdhogynem elrontani sem lehet. A külföldön orvosként dolgozó fiatalember, ma már úgymé nevezhetnénk: a magyar diplomás egyik prototípusa, az ügyeskedő testvér, a gátlátalan rendőr, a falu kiskirályaként élő polgármester, a mellette dolgozó szármalmas titkárnő, az esze-fogyott szereplő, Jusztina, a létminimum szintjét el sem érő közösség a faluban. Próbálom önvizsgálatra kényszeríteni magam, hogy befolyásol-e, hogy tudom, az *Örökség* szerzője filmes ember, sőt, ahogy értesültem, az eredeti történetről dokumentumfilmet is forgatott. Filmes gondolkodást, filmes dramaturgiát vélek felfedezni a színdarab mögött. Ahogy András, a főhős végigmegy a történeten, ahogy vált külső és belső helyszínnek között, a szereplők információi, azok a közlések, melyek alapján egyre több mindenre derül fény, mintha egy kamera pásztázná végig a történeten, mintha egy folyamatosan mozgó filmfelvevő gép lenne az orvossal. Akkor is játékfilm jut eszembe, miközben a darabot olvasom, hiszen a formátum is filmes. A két hang, a barátó és a gyámügyes ugyan telefonon szól, mikor a színpadon vagyunk, de filmen bizonyára látnánk, és nem lenne érdektelen. Feltételezem, hogy ez egy film forgatókönyve, amit valamiért nem sikerült filmre vinnie, talán nem kapott pénzt a döntnököktől. És ha már megíródott, rá lehet bízni egy színdarabra. Amúgy is azt gondolom, hogyha a filmművészet nem lenne, sokkal gazdagabb volna a drámairodalom. Az a sok forgatókönyvíró ma nem filmeket, hanem színműveket írna. Itt egy szerencsés esettel állunk szemben színháziként, mert ez a szöveg darabnak mutatja magát. Zárójelben jegyzem meg, amit nyilván sokan tudnak, hogy maga az író színpadra is vitte a művét, nem sok színésszel, voltak, akik több szerepet is játszottak, tehát minden színész bőven el volt látva feladattal, nem lehettek elégedetlenek. A darab olyan, mint egy valamikori jó Schwajda György-groteszk. Ő legjobb formájában olyan abszurditásokat írt színpadra, amelyekről tudtuk, hogy nem történhetnek meg az akkori szocialista Magyarországon, mégis el tudtuk képzelni, mert minden realiztikus bennük, a szereplők, a környezet, csak a történet volt a képtelenségig

kijátszva. Schwechtjénél más a helyzet, illetve idáig sülyedt a magyar valóság. Ami Schwajdánál még abszurditás volt, az Schwechtjénél már maga a valóság. Gratulálok.

Hajdú Szabolcs és Török Illyés Orsolya *Objektiva* *Theodora* című verbatim dokumentum-hangjátékát Tomba Andrea méltatta:

„Ha körülnézünk tágabb vagy szűkebb pátriánkban, ahogy Esterházy Péter mondta volt, azt tapasztaljuk, hogy barátaink, ismerőseink, akár családtagjaink sem keresik a nehezen járható utakat, amiken hozzáférhetnek a múlt-hoz, az őket, felmenőiket érintő állambiztonsági múlt-hoz. Ezt a hozzáférést akarni kell. Tudjuk, maguk a levéltárak nem várnak kitárt kapukkal, hogy az állampolgárok beszélhessenek. Nem a kutatókról, és nem a művészekről beszélünk, hanem a polgárokról. Eddig nem volt világos számomra sem, hogy milyen közöny vagy félelem – a kettő különben jó rokona egymásnak – tartja vissza az embereket a múlt akarásától. Most ahogy fülembé szólt ez a hangjáték, sokkal világosabb. Ebben a múltban személyes találkozások várnak azokra, akik itt belépnek, tele mindenfélével. Az érdektelen kacattól a megdöbbentő eseményekig, a fikció születésétől a nagyon konkrét valóságdarabokig, mindez a megbízhatatlanság nehezen megismerhető mocsarában. Ezer kétséggel, ezer kétséggel halad az, aki ebben az álmerülésben részt vesz. Olyasmit pillanthat meg, amit még az Ószövevény is tilt: szüleit meztelenül. Hiszen Noét nem szemlélhetik fia meztelenül. Igaz, Noé éppen részeg volt. A múlt itt hagyta tehát ezeket – a jelzőt most elhagyom – az oldalakat számunkra. Az *Objektiva Theodora* című hangszínház dokumentumai – s ez mindenben a legfelkavaróbb – nemcsak a család, a leszámazottak, a kutatók számára elérhető, hanem a nyilvánosság számára is. Ami ugyan nem könnyen hozzáférhető, de mégiscsak nyilvánosság, itt van, jelen van, a mindenkié. Muszáj valamilyen módon viszonyulni hozzá, ha már valaki legyőzte a két fő démont: a közönyt és a félelmet. Ez nem pusztán egy családi levelezés, amit valaki megörököl, hanem levéltári anyag fenyvegető nyilvánossággal. Rendelkezésre áll, még ha szögesdróton is kell átmászni, mert ezt a nyilvánosságot

Székely Csaba 10 című darabjéért átveszi a díjat. Fénykép: Kincses Gyula. Forrás: a Rózsavölgyi Szalon közösségi oldala)

mindkét országban ma nevetségesen korlátozzák. Romániában, ahol ezek az állambiztonsági adatok készültek, valamint Magyarországon, ahol ez a hangjáték megszületett. Ha már itt van ez a rettenet, benne mindaz, amit látni sem volna szabad – akkor az alkotói gesztus szerkeszti, értelmezi, felkínálja. Az alkotók egy rendkívül szűk térből további szűk terekbe visznek bennünket, a hallgatókat: személyesből személyesbe. Miközben a kétórnyi hangszínházat hallgatom, azt választom, hogy kültelki csendes utcákon sétálok, polgári életek között, fülemben szinte

elviselhetetlen az emberi kétségbeesés, a megtört, a lehanyagló ember, Attila, de a bizonyosság is, a megtörhetetlen nő, Theodóra, aki úgy beszél a beszervezési kísérletről, mint amiből jól jött ki. Jól, hiszen egy autonóm nő, akit végül is nem lehet beszervezni. Theodóra nevének jelentése isteni ajándék. A hősnő ebből valamit beteljesít számomra, itt és most. Ajándék az autonómia, a lélekjelenlét ebben a fenyegető világban. A normalitás folyamatos keresése. Európában egyébként a színésznők voltak az első pénzkereső nők. Az első nők, akik autonómiára tettek szert. Szűk

térből szűk térbe vezetnek tehát bennünket az alkotók, Török-Illyés Orsolya és Hajdú Szabolcs és a sok további színészhang, Zsótér Sándor, Szilágyi Tibor, Máté Gábor, Trokán Nóra, Hegedűs D. Géza, Sárosdi Lilla és még sokan mások. Hallom, amit nem volna szabad hallanom, és amit csak egy ocsmány rendszer akar tudni az emberről. A színház, a jó színház, a művészet mindig valami olyasmit tesz láthatóvá, ami láthatatlan. Amit nem volna szabad látnunk. Mint egy terápiás térben. De mindezt azért teszi, hogy ezzel a rettentő közelséggel, feltárással, ezzel a perzselő és kellemetlen pillantással valami, amit itt nehéz volna egy mondatban összefoglalni, láthatóvá váljék. Hallottam a hangját a *Tilos Rádió*n, aztán később a saját utamon, a kültelki házak között. Hallgattam és visszahallgattam az emberi szenvedést, és valami belső bizonyosság, morális helytállás pillanata ég. Szűk terek, láthatatlan terek, ahová a hangjáték vezet, és ahol ez a hangjáték ma elérhető. Mert a kettő szimbolikusan egymásra olvasható. Ebben is. Az akkor és a most. A mű által átélhetővé vált valami alapvető emberi érték a szabadságtól kezdve a bátorsáig és az igazságig. Ez nem a múlt igazsága, hanem az emberi attitűdé. És átélhettem velük és általuk azt is, hogy itt a széleken, a marginalitásban, a közösségi rádióban, a podcastként hallgatható színházban, a függetlenségben és most éppen egy független díjban, nem megfosztottság van és gyávaság, hanem autonómia és bátorság. Gratulálok a díjhoz.

Csak azok a darabok futnak a versenyben, amiket be is mutatnak. Ezek nagyon különbözők voltak.

A kerekasztal

Az est a továbbiakban egy kerekasztal-megbeszéléssel folytatódott. Ezt Seres Gerda konferanszé vezette, aki többek között Nánay István Jászai Mari-díjas újságíró és színikritikust, a Kortárs Magyar Dráma Díj egyik kurátorát, valamint a díjazottakat, Shwechtje Mihály filmrendezőt és Török-Illyés Orsolya színművészt kérdezte. Székely Csaba erdélyi drámaíró kérdezőként csatlakozott be a beszélgetésbe, az egyetlen díjazott, aki nem tudott jelen lenni a

kerekasztal-beszélgetésen, Hajdú Szabolcs volt.

Seres Gerda: Nánay Istvánhoz fordulok elsőként. Milyen volt az előző évad a kortárs magyar dráma tekintetében, mennyire volt nehéz a döntés?

Nánay István: Válasszuk szét a kettőt. A kortárs magyar gazdagabb volt, mint amiből mi válogathattunk, hiszen ez egy szűkített válogatás, társadalmilag elkötelezett, a valóságot fölállító magyar drámák azért nem fedik le teljesen a kortárs magyar drámát. Elolvastunk körülbelül húsz darabot, ami azt jelenti, hogy ugyanennyi került a színpadra, mert a kettő együtt jár. Csak azok a darabok futnak a versenyben, amiket be is mutatnak. Ezek nagyon különbözők voltak. Azt megállapíthatjuk, a Jurányiban és az ehhez hasonló kis terekben inkább mutatnak be ilyeneket, nagyszínpadon pedig kevésbé. A nagyobb darabokra, amiket néztünk, Zsuzsa azt mondta, hogy irodalmi alapúak, bár végül is mindegyik az. Ilyen a *Rozsdatemető*, ami erősen versenyben volt, és nagyon sokat beszélgettünk róla, de megemlíthetnék egy különleges előadást, a Horváth Csaba-féle Tarr Sándor-feldolgozást is. De szóba került a Kertész utcai *Shakespeare-mosó* is, ami ugyan átdolgozás, de tudjuk, hogy a mai magyar drámák egyik erős vonulata az átdolgozás.

SG: Mennyire kellett a döntésnél szétválasztani a szöveget, illetve az abból készült előadást?

NI: Az alap mindig a szöveg, de mindig meghatározta a véleményünket, hogy ez miképp is működik a színpadon. És még egy dolgot mindenképpen hozzá kell tenni: itt nincs többségi szavazás, egyöntetű döntés van. Addig beszélgettünk, amíg meg tudjuk határozni azt, amiben közös a véleményünk.

SG: Így lett három díjazott idén?

NI: Igen is, meg nem is. Végül is elmondhatom, nagyon hosszas vita után úgy állapodtunk meg, hogy kettő... mert az volt a probléma, hogy maga a darab elképesztő, izgalmas és megrázó, ahogy a laudációban is hallhattuk, de hát még sincs színpadon. Akkor ez most beletartozik, vagy nem? Aztán győzött az a vélemény, hogy ez végül is rádiószínház. Ez egy olyan műfaj. Ha elfogadjuk, hogy a színház határai és a műfaji határok ily mértékben lazák, és ennyire átmeneti műfajok tömekegével állunk szemben, akkor ezt is tekinthetjük egyfajta színháznak. És nagyon örültem, hogy végül is így döntött az ötfős csapat.

Székely Csaba: Spiró György úgy fogalmazott a laudációjában, hogy a forma az elsődleges. Ez egyértelműen így van?

NI: Nálam nem, vagyis én nem ebből indulok ki, hanem a tartalomhoz szoktam formát keresni, viszont a *Tíz* számomra is egy formabontó darab. Nem ilyeneket szoktam általában írni, és nyilván ebben nagyon szembeszökő, hogy ez a forma nem szokványos. És ha már van egy ilyen látványos forma, akkor végéreményben nem egy drámát látunk. Abban sem vagyok biztos, hogy ezt drámának lehet nevezni. Van tíz történet bizonyos dialógusokkal megtűzdelve. Tehát, ha már van egy ilyen forma, akkor a befogadó számára ez lehet elsődleges, ez az első, ami szembeűnik. Én így értelmezem legalábbis ezt a kijelentést.

...van, hogy olyan kemény a helyzet, és annyira szorítja az embernek a gyomrát, hogy az volt az érzésünk, ez így befogadhatatlan.

SzCs: Akkor induljunk egy kicsit viszábról, a kályhától. Miért érdemes a tízparancsolatról írni, és mennyire kell vigyázni, hogy ez ne váljon parabolává vagy egyáltalán didaktikussá?

NI: A tízparancsolat egy olyan önmagán túlmutató valami, amiről mindig érdemes beszélni. Ez nem feltétlenül csak azt a bibliai részt jelenti, vagy a Tóra-beli részt, ha úgy tetszik, hanem mindig az aktuális erkölcsi normát. Hogy hogyan állunk most az erkölcsi parancsolatokkal, mi az, amit betartunk, mi az, amit nem, mi az, ami bűnnek számít még, mi az, ami már nem. A bűnről való gondolkodás, a bűn fogalma is folyamatosan változik, és azt gondolom, hogy erről gondolkodni mindig aktuális.

SzCs: Sebestyén Abával rendszeresen dolgoznak együtt, ugye ő rendezte a Radnóti Színházban bemutatott előadást. Mennyiben konzultálnak erről? Mert Aba mindig hangsúlyozta, hogy ehhez a különös formához ő is egy sajátos formát keresett, ezt az oratórikus színekben.

NI: Létezett egy ilyen együtt gondolkodás, amit én nagyon szeretek. Aba nem az a típusú rendező, akire a diktatórikus jelzőt szoktuk használni, hanem az, aki szereti integrálni mások ötleteit, véleményét abba, amit a színtéren

létrehoz. Csapatmunka zajlik, és ehhez nagyon sokat hozzászól a zeneszerző, a látványtervező és természetesen a színészek is. És hát valahol én is. Ebből lesz az előadás.

SG: Ténylegesen filmforgatókönyvnek készült az Örökség, azon túl, hogy volt belőle egy alig tízperces dokumentumfilm ebből a történetből?

Schwechtje Mihály: Egy kisjátékfilm volt belőle, nem dokumentumfilm.

SG: Igen, de tízperces rövidfilm.

SM: Igen. Volt egy gondolatom, hogy kellene erről egy film. Az elmúlt évek kudarcos pályázati próbálkozásai után arra gondoltam, csináljuk meg színészekkel egy előadás formájában, mert akkor már mindenképp létrejön valami. A darab hamarabb lett meg végeredményben, mint maga a film. De nem volt olyan rossz a rátapintás, mert azóta pályáztam vele, és elutasítottak, tehát tulajdonképpen ugyanott tartunk. Úgy-hogy végül is jól jön az előadás. Jó volt az alapgondolat.

SG: Miként találkozott ezzel a történettel?

SM: Először magával az alaphelyzettel újságcikkben találkoztam. Majd később élőben is találkoztam vele, és az a helyzet, hogy ez a jelenség sajnos ma is jelen van Magyarországon, főleg a szörnyű dizájner drogok miatt. A szegregátumokban voltak gyerekek, akiket eladtak azért, hogy a napi kábítószerbevétel finanszírozva legyen. Ez annyira megdöbbentett, hogy elkezdtem egy kicsit utána járni. S mikor a rövidfilm miatt elkezdtünk lejárni ezekre a helyekre, sokkal mélyebben megismerem a problémát. Beszéltem olyanokkal, akik ezt napi szinten ismerik, s akkor jutott eszembe, hogy kellene róla egy hosszabb történetet is írni, vagy kitalálni.

SG: Merthogy valós történet az alapanyag, olyan, mint egy realista kis-totál. Mennyire érdemes ezt elemelni, amikor színházi előadássá válik?

SM: Tényleg a magja az, ami valós, mert onnantól kezdve, hogy az orvos érkezik, ráismerünk a napjainkra, hogy orvoshiány van az országnak főleg azon a területén, ahol ez a történet játszódik. Ezeket már a magyar valóságból csatoltam hozzá. Mennyire kell elemeltnek lenni? Nem tudom, hogy mennyire volt tudatos. Elkezdtünk a színészekkel együtt dolgozni, és éreztük, mennyire kell ettől a történettől ellépni. De nem úgy mentem oda, hogy amikor leültünk dolgozni, már ki lett volna centizve, mennyire kell ellépni a valóságtól, hanem a közös gondolkodás

Schwechtje Mihály filmrendező (balra) és Török-Illyés Orsolya (középen), valamint Radnóti Zsuzsa a díjátadón. Fénykép: MTI/Máthé Zoltán. Forrás: a Krónika napilap honlapja

és a próbák azok, amelyek végül meghatározták ezt. Egyszerűen az van, hogy olyan kemény a helyzet, és annyira szorítja az embernek a gyomrát, hogy az volt az érzésünk, ez így befogadhatatlan. Egyszerűen muszáj kicsit arrébb lépni, mert különben elviselhetetlen lesz.

SG: Török Illyés Orsolya konkrétan személyesen érintett, ugye ez a történet az édesanyjáról szól, és már sokat hallottuk, hogy háromezer oldalnyi Szekuritáté-anyagot raktak össze. Amikor ezt elolvassa az ember, akkor először a személyes vonatkozásokat hámozza ki belőle, az édesanyjáról, a családról szóló információkat. Hogyan érik meg az a döntés, hogy érdemes ezt a nyilvánosság elé tárni?

Török Illyés Orsolya: Igen, hát ez a háromezer oldal nagyon sokrétű anyag, és nemcsak a lehallgatások, hanem a különböző jelentések, elkobzott levelek miatt is, ezért sem volt egyértelmű az, hogy milyen formában dolgozzuk fel. Vitattam ezt másokkal is, és először Dragomán Gyuri volt, aki azt mondta: ebből regényt kell írni. Vele beszélgettem először nyilvánosan erről, amikor részleteket olvastam fel belőle. A közönségben ülők reakciójából érezni lehetett, hogy ez bizony komoly érdeklődésre tart számot. Amikor egy kicsit jobban beleástam magam, pont az a jelenet – mert hirtelen jelenetként láttam magam előtt azt, ami itt elhangzott – indított rá, amikor édesanyám édesapámnak elmesélte, hogyan próbálták

őt beszervezni. Ez annyira érdekes volt, hogy nincs meg a jegyzőkönyve magának a beszervezésnek, hanem csak egy elmesélés az egész. Akkor fogalmazódott meg bennem, hogy ezt össze kéne gyűrní egy történetté. Ez most egy nagyon kis időszaka ennek a húsz év alatt lehallgatott anyagtömbnek. Korábbi és későbbi időszakokból is behívtunk aztán bizonyos történéseket, de nagyjából ez volt az döntő indíttatás. És akkor ahhoz kezdtem el csatolni, és onnan kezdtem el fordítani ezeket a dialógusokat. Viszont a műhöz szerintem tökéletesen illő formát, a rádiójátékot úgy találtam meg, hogy egyszer csak rábukkantam a Cserés Miklós-pályázatra. Már korábban kerestem kutatói ösztöndíjakat, mert elég sokat foglalkoztam vele – abban az időben nem dolgoztam, és nagyon kellett a pénz, így örültem volna, ha ezzel foglalkozom, és még pénzt is keresek vele –, de ez nem jött össze. Viszont ezen a pályázaton, amikor eldöntöttük, hogy beadjuk – azon túl, hogy formailag és tartalmilag nagyon passzolt az anyaghoz, a műfaj sajátosságai révén –, rákényszerítettek arra, hogy leredukáljuk a történetet, ami nagyon jót tett neki. Mondanám, hogy ezzel így nagyobb publicitást kap a rádióműfaj is, de sajnos ez a pályázat már nem létezik. Nem tudom, hogy lesz-e helyette más.

SG: De azért meg lehet online hallgatni.

TIO: Abszolút, és szerintem azért sem érdemes rádiójátékot csinálni, mert most

ezek a podcastok nagyon mennek, és szívesen hallgatják az emberek. Érdekes, ugye volt arról szó, hogy ez nem színház, nem színpadon szólal meg, de például Romániában, éppen most hirdették meg az UNITER-díjakat, és ott – eddig nyilván én sem figyeltem fel rá – a színházi díjak között létezik rádiószínházi díj is. Úgyhogy egy kicsit megnyugodtam.

SG: Még meséj erről a személyes vonatkozásról. Ugye ez kortörténet, és a legtöbben valószínű így tekintünk rá. Benned nem merült fel – mert ez mégiscsak az édesanyád személyes története –, hogy mit és hogyan lehet ebből kiadni, hogy innentől kezdve ez inkább már dráma?

TIO: Nyilván abban a pillanatban, amikor ez az ellenállhatatlan sodrás elkapott, hogy ezzel valamit kezdeni kell, onnantól kezdve kénytelen voltam eltávolodni tőle, mert máshogy nem is tudtam volna ezzel foglalkozni. Egy kicsit ahhoz tudnám az egészet hasonlítani, mint amikor egy orvos a hozzátartozóját műti. Ahhoz, hogy azt professzionálisan végre lehessen hajtani, ahhoz ki kell tudjunk kapcsolni. Sok ilyen kis bástyát felállítottam, például a nevet megváltoztattuk, hogy ezt így végig tudjam csinálni. De a mai napig nehéz. És bár egyfajta kényszernek éreztem azt, hogy erről fontos beszélni, és ezt meg kell osztani, furcsamód mégis egyre inkább erősödik bennem a rossz érzés, amint megtapasztalom a drámánk sikerességét. Olyan, mintha az ember ezt így eladná. Amikor elkezdtem, bele se gondoltam, hogy az embereknek talán tetszeni fog, és ennek sikere lesz. Ez egy picit zavar...

...ez a háromezer oldal nagyon sokrétű anyag, és nemcsak a lehallgatások, hanem a különböző jelentések, elkobzott levelek miatt is...

*Az Alapítvány a kortárs magyar drámákért a 21. századi kortárs magyar irodalmi drámák, kollektívan létrehozott előadásszövegek és adaptációs alkotások elismeréséért és elismertetéséért jött létre. Díjazni lehet az elmúlt év, évad keretein belül színpadra került legjobb alkotást, alkotásokat, illetve olyanokat is, amelyek csupán nyomtatásban jelentek meg, és színpadhoz még nem jutottak.

Suba László

Képzőművészeti körkép Budapesten 2019 végén

A város magasabb oldalán, a Várban, a Nemzeti Galéria épületében a Soá kiállítás hívja fel a figyelmet.

Budapest szokásához híven most is bőséges művészeti tárlatokkal szolgált a hazai és külföldi közönség számára. A Szépművészeti Múzeum előtti sor is azt mutatta, hogy odabent nagy érdeklődésnek örvendő kiállítások láthatók: Rembrandt és tanítványainak rajzai, rézkarcai, valamint Rubens, Van Dyck és a flamand iskola fénykora. A felsorolt művészek a kultúra örökzöldjei, akiket mindig szívesen megnézünk vagy újranezünk. Az épülettel szemben található a legnagyobb budapesti kiállítóterem, a Múcsarnok, ahol a 88 éves Keleti Éva fényképész évtizedekre visszatekintő képein művészek ifjú és időskori arcai elevenednek meg. A Képraxisok címszó alatt François Fiedler, Jankovics Marcell, Várady Róbert, Lukáts Andor és Alexander Gyenes kortárs művészek technikai munkamódszereit láthatjuk.

A város magasabb oldalán, a Várban, a Nemzeti Galéria épületében a Soá kiállítás hívja fel a figyelmet. A héber eredetű Soá szó veszedelmet, pusztulást jelent, a leggyakrabban a zsidó holokauszt szinonimájaként használatos, amely 75 éve vette kezdetét. A kiállításon bemutatott írók (Radnóti Miklós, Karácsony Benő, Szerb Antal) és képzőművészek (Farkas István, Fényes Adolf, Jándi Dávid, Beck Ö. Fülöp) élete és munkássága derékba tört a holokauszt következtében. A továbbiakban rövidebben szólnék néhány szót az említett képzőművészekről.

Farkas István (1887–1944) Budapesten született, itt kezdte művészeti tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán. Utána Münchenben és Párizsban tanult, majd a francia fővárosban telepedett le. Hatottak rá a kor modern irányzatai, a kubizmus, az expresszionizmus és a szürrealizmus. Munkáinak alaphangulata baljós, kísérteties, drámai. Harcolt az első világháborúban, így a háborús élményei és a kor politikai hangulata is kihatott a művészetére. Az École de Paris művészcsoport tagja volt. Családi okokból hazatért Magyarországra, majd bekapcsolódott a művészeti életbe. A Balaton környékén is töltött rövid időt, az itt készített festményei az élet és a természet szeretetéről tanúskodnak.

Fényes Adolf (1867–1945) Kecskeméten született, a budapesti mintarajziskolában tanult, ahol Székely Bertalan, a nagy történelmi képek festője oktatta. Ezután Weimarban és Párizsban folytatta tanulmányait. Stílusában a kritikai realizmust követte. Hazatérte után a Szolnoki Művésztelep alapító tagja lett, érdekelte a plain air festészet, aminek következtében színei megvilágosodtak. Művészetét értékelte Lyka Károly művészettörténész, továbbá több hazai és külföldi kiállításon díjat nyert. Munkái láthatók a Nemzeti Galériában.

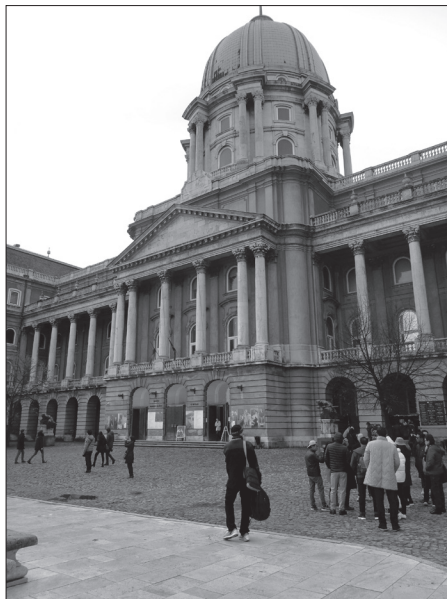

A Szépművészeti Múzeum

Jáncsi Dávid (1883–1944) Jándon született, a mai Magyarország területén. 1922-től többször járt Budapesten, ahol a Képzőművészeti Főiskolán eltöltött egy félét, majd 1925 és 1930 között mondhatni évente járt Olaszországban, főként Velencében és Firenzében. Élete nagy részét Nagybányán töltötte, ahol nagy művészek, Ferenczy Károly, Réti István, Thorma János tanították. Tájképeket, arcképeket és bibliai tárgyú képeket festett. Munkássága során áthatotta a művésztelep szellemisége, valamint hangsúlyozta a formák térbeliségét. A Nagybányai Festők Társaságának rendes tagja, valamint a Barabás Miklós Céh alapító tagja volt.

Beck Ö. Fülöp (1873–1945) Pápán született, a budapesti Iparművészeti Iskolában tanult, majd Velencében, Bécsben és Párizsban tett tanulmányutakat. Már fiatalon több díjat nyert érmeivel hazai és külföldi pályázatokon. Elkészítette a Millennium Érmét, a *Nyugat* folyóirat emblémáját jelképező Mikes Kelemen-érmét. Több épületszobor, síremlék fűződik a nevéhez. Úttörő és stílusteremtő művésznek tartják.

A Kossuth- és Balázs Béla-díjas magyar fotográfus, Keleti Éva emlékeit idézném, aki a deportálás elől

A Magyar Nemzeti Galéria

szerencsével menekült meg: „A férfiakat és nőket az udvaron gyűjtötték össze, a lakásokban csak a nagymamák és az unokák maradhattak. Én akkor 12 éves voltam, sírva mentem le az udvarra. Egy rendőr megszólított, hogy miért sírok. Azt mondtam, hogy a szüleimért sírok, mert elviszik őket. Megkérdezte,

kik a szüleim, és felküdte őket. Mikor jött az ellenőrzés, azt mondta, már átvizsgálta a lakást, és csak a nagymama és az unoka van ott.”

Ilyen eset számtalan lehetett, ugyanakkor több ezer gyűjtőtáborban milliókat öltek meg. Két jelenkori író vallomása is olvasható a Soá kiállítás bejáratánál. Kertész Imre: „Ha a Holocaust ma kultúrát teremtett – mint ahogyan ez tagadhatatlanul megtörtént, és történik –, irodalma innen: a Szentírásból és a görög tragédiából, az európai kultúra e két kútforrásból merítheti ihletét, hogy a jövételre valóság meg- szülje a jövételt – a szellemet, a katarzist.” Pilinszky János: „Auschwitz után igenis lehet verset írni, és kell is. Auschwitz példája fekete Napként maga köré vonja, megvilágítja, elrendezi a történeteket. Iszonyú tapasztalatainak hátat fordítani nem szabad.”

Végzőként Radnóti Miklós (1909–1944) *Töredékének* néhány sorát írom ide, amelyekben érződik a tragédia, és felsejlik a remény sugara: „Oly korban éltem én e földön, / mikor a költő is csak hallgatott, / és várta, hogy talán megszólal újra – / mert méltó átkot itt úgysem mondhatna más, – / a rettentő szavak tudósa Ésaías.”

A Szépművészeti Múzeum reklámja

Deák Noémi, Orbán Szabolcs, Szováti János

Attila tanár úr

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a 2016/2017-es tanévben indította *Hétköznapi hőseink – írjunk történelmet!* elnevezésű kezdeményezését. Ennek lényege, hogy iskolások saját szülőfalujukból mutassanak be olyan embereket, akik bár nem kerültek reflektorfénybe, szélesebb körben nem kerültek az érdeklődés középpontjába, de munkájuk révén sokat tettek a helyi közösségért, és rendkívüli képességeikről, kiemelkedő tulajdonságaikról, átlagon felüli jellemvonásukról tettek tanúbizonyságot.

A projekt erdélyi lebonyolítója az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, ezen belül a Közép-Erdélyi Magyar Művelődési Intézet, résztvevői romániai magyar iskolás csapatok. Új, *Hétköznapi hőseink* című sorozatában a *Művelődés* szerkesztősége a kezdeményezés során eddig született, helytörténeti adalékokat is tartalmazó dolgozatok szerkesztett, esetenként tömörített változatát teszi közzé.

A mi hétköznapi hősünk Balázs-Bécsi Attila, mert maradandót alkotott Szamosújváron, iskolát építtetett és meghatározta több nemzedék életét. Szamosújvár felkerült így a minőségi magyar oktatás és kultúra térképére. Ezért a mi esszénk témája Balázs-Bécsi Attila személyisége és munkássága.

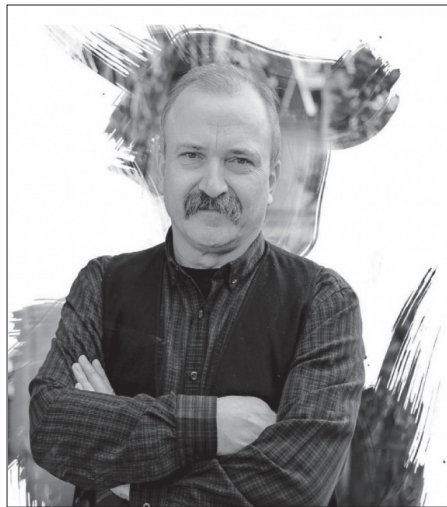
Balázs-Bécsi Attila 1964-ben született, de nem Szamosújváron, hanem a Hargita megyei Gyergyóremetén, ahol a magyar bauxitbányászat úttörője és elindítója, a magyar alumíniumipar megteremtője, Balás Jenő (1882–1938) bányamérnök, és Cseres Tibor (1915–1993) író is született. Balázs-Bécsi Attila jelenleg

Szamosújváron él, és a Téka Alapítvány elnöke. Családi állapota házas, egy fiú és egy leány édesapja.

1982-ben érettségizett a csíkszeredai Matematika–Fizika Líceumban, majd a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Történelem–Filozófia karán szerzett tanári oklevelet, ami annál is inkább kimagasló teljesítmény volt, ugyanis erdélyi magyarként akkorig nem volt könnyű történelemtanári diplomát szerezni. Tanárai „régivágású, igazi pedagógusok voltak, akik a diktatúra ellenére is tág látókörben igyekeztek nevelni, miközben a közösség fontosságát is hangsúlyozták”. Tanárainak példája, valamint a bentlakás önszerveződő jellege – ahol mindenkinek kialakult a maga szerepe és felelőssége – határozta meg későbbi munkásságának alakulását.

Az egyetem elvégzése után 1987-ben Moldvába helyezték ki, hogy így is gyengítsék az erdélyi magyar kultúrát és oktatást. Moldvában ismerte meg feleségét, akivel összeházasodott, majd három év moldvai kitérő után Szamosújváron telepedett le, ahol felesége családjával lakott. Ezen a kiemelkedő múlttal rendelkező településen az oktatás mellett közéleti és közművelődési feladatokat is vállalt. Moldvában gyűjtőként körbejárta a csángó falvakat, annak ellenére, hogy tiltott és kockázatos volt, de így alkalmá adódott a moldvai csángó magyar népcsoport életmódjának és

Tanárainak példája, valamint a bentlakás önszerveződő jellege határozta meg későbbi munkásságának alakulását.

Balázs Bécsi Attila. Forrás: a Közösségért Alapítvány honlapja

kultúrájának megismerésére. Az erdélyi táncházmozgalom egyik alapító tagja volt, vállalta az ezzel járó kockázatot is az elmúlt rendszerben, amikor magyarnak lenni Erdélyben és Romániában nem volt olyan egyszerű dolog.

A rendszerváltás után Balázs-Bécsi Attilának lehetősége volt eldönteni, hogy Szamosújváron marad a családjával, vagy hazaköltözik velük Székelyföldre. Nehéz volt meghozni ezt a döntést és letelepedni a szörványvidéken székelyként, de így is nagy hatással volt rá az a tény, hogy a környéken nem volt, aki magyarul tanítsa a történelmet és a társadalomtudományokat, ugyanis akkor vonult nyugdíjba a korábbi történelem szakos tanár.

A szamosújvári néptáncmozgalom

Balázs-Bécsi Attila egyetemi évei alatt ismerkedett meg a néptánc és a táncházvilágával, így ezt a tehetségét is kamatoztatni tudta és akarta. Úgy vélte, hogy egy pedagógusnak nemcsak az a feladata, hogy tanítsa a gyermekeket, hanem fő feladatának érezte nevelni és fejleszteni társadalmi és kulturális készségeiket is. Emiatt gondolta úgy, hogy a diákokkal megismerteti a népi kultúra tanításait és a néptáncot. Tánc csoportot hozott létre, amelyben a környék fiataljainak nemcsak szabadidős tevékenységet biztosított, hanem otthont is ajándékozott nekik.

Kezdetekben maga tanította néptáncra a fiatalokat, majd a későbbiekben a nagyobbak oktatták az ifjabbakat.

Kezdetekben maga tanította néptáncra a fiatalokat, majd a későbbiekben a nagyobbak oktatták az ifjabbakat. Az elején diszkót is szervezett, hogy jobban köréje vonzza a fiatalokat, és kialakuljon egy kemény mag, amelynek segítségével folytathassa közösségépítő munkáját. Elmondása szerint: „Sohasem titkoltam, hogy számomra a tánc az eszköz és nem cél. Eszköze annak, hogy igényes szórakozási lehetőséget biztosítva igényes egyéneket és közösségeket neveljek ki. Nem akartam megragadni a tánc ház szintjén, ha mai kifejezéssel akarok élni, akkor a humán

Agyagozás a szamosújvári Téka Művelődési Központban

erőforrás nevelésének lehetőségét látam az összejövetelben.” Ezek a fiatalok a későbbiekben mindvégig a tanár úr közelében maradtak, segítve, támogatva őt.

A szamosújvári táncmozgalom 1990-ben indult be Szamosújváron. Két évvel később, 1992-ben megalakult a tánc csoport. Igény volt arra, hogy a diákok bemutassák szüleiknek, mit tanultak a táncban, és mivel tánc csoport sem működött a környéken, amellyel nemzetközi porondon is kamatoztathatták volna tehetségüket, ezért létrejött a Kenderkóc csoport. 1994-ben ez átalakult Kaláka néptánc együttesé, amely számos körúton és fellépésen vett részt az idők folyamán, illetve több fesztivált is szervezett. A tanár úr elmondta, sikerében fontos tényező volt, hogy a szamosújváriak befogadták és támogatták munkájában.

A Téka Alapítvány

Balázs-Bécsi Attila 1993-ban megállapította a Téka Művelődési Alapítványt, amelynek fő tevékenysége akkoriban a helyi és regionális közművelődési programok szervezése volt. 1995-ben, a Téka Alapítvány megvásárolt egy házat, amire a korábban bejegyzett alapítvány pályázott, és ahol a fiatalok, valamint a környék lakói szívesen látott vendégek voltak. Könyvtárat rendeztek be, képzéseket, foglalkozásokat tartottak, és közben a rendszeres, nagyobb szabású rendezvények profilja is körvonalazódott.

Ez az épület számos átalakuláson esett át, mára már egy igencsak korszerű eszközökkel felszerelt kulturális

és közoktatási intézménnyé alakult, ahol több száz diák és felnőtt vesz részt különböző tevékenységeken. Ez az elején a még csak táncnak induló projekt mára már nagyon fontos közéleti szerepet tölt be, hiszen közel 120, szörványban élő diáknak biztosít otthont, kézműves tevékenységeket oktat, és számos más programot az ösztönözést kedvelőinek.

Balázs-Bécsi Attila munkásságának egy másik mérföldköve a 2007-ben megnyitott Feketelaki Művelődési és Táborközpont. A 2009-ben létrehozott a Feketelaki Tájház és közösségi központ is az ő nevéhez köthető.

A Téka Alapítvány által működtetett bentlakást és a szörványoktatási programot 1999-ben indította el a választói Kallós Zoltán Alapítvány. Ehhez csatlakozott 2000-ben a szamosújvári Téka Alapítvány és a helyi református egyház. Az indulás óta eltelt évek alatt több mint 300 gyermek tanulhatott és tanul magyarul. Válaszúton az óvodások és az előkészítő–4. osztályosok, Szamosújváron az 5–12. osztályosok jelentik a célcsoportot.

Attila tanárúrnak köszönhetően 2000 és 2006 között a mezővárosi szörványprogram keretén belül megépült a Téka Alapítvány Mezővárosi Szörványkollegiuma, ahol a bentlakó diákok korszerű körülmények között élnek, tanulnak és írnak házi feladatot, képzett pedagógusok irányítása alatt. A szörványkollegium közösségfejlesztő szerepet is betölt, ugyanis az itt kötött ismeretségek megállják az idő próbáját, és életre szóló kapcsolatok születnek.

A Téka Alapítvány munkatársai és az iskola tanárai feltérképezik azokat a

mezőségi tanulókat, akik számára lakóhelyükön nem biztosítható az anyanyelvű oktatás, valamint azokat a családokat, amelyek nehéz szociális helyzetük miatt nem vállalhatják gyermekeik taníttatását, és mindent megtesznek annak érdekében, hogy felzárkóztassák őket. A kollégium diákjai számára biztosítanak olyan iskolán kívüli tevékenységeket is, mint például a diáktanácsot, a néptánc-, népdal- és népzeneoktatást, a kézműves foglalkozásokat, az irodalmi kört, a Biblia-órákat, a multimédia kört, a történelem- és filmkört, a társastánc-tanulást, a közösségfejlesztő programokat, a kollégiumi újság szerkesztését és kiadását.

Balázs-Bécsi Attila a közvélemény kérvényezésére 2008 és 2012 között az RMDSZ jelöltjeként a Kolozs Megyei Tanács tagja volt, ahol tevékenysége nagy segítséget jelentett a megye magyar kultúrájának és oktatásának.

Az új iskola

Az igazán nagy megvalósítás Attila tanár úr munkássága során még sem ez volt. Közele barátai, ismerősei, a Téka Alapítvány munkatársai segítségével és a magyar állam támogatásával, illetve más támogatók jóvoltából egyedit

alkotott Romániában. Sikertörténetnek lehetne nevezni, egy teljesen új, korszerű és egy jól felszerelt magyar iskolát, ami nemcsak azért egyedi, mert magyar, hanem azért is, mert talán a Kárpát-medence egyik legmodernebb iskolája. Intelligens táblák, új laptopok, tanszerek, interaktív szoftverek és egyéb hasznos eszközök segítik a diákokat a tanulásban, és megkönnyítik a tudás elsajátítását.

Sikerült létrehozni egy teljesen új, jól felszerelt iskolát, ami nemcsak azért egyedi, mert magyar, hanem azért is, mert talán a Kárpát-medence egyik legmodernebb iskolája.

Balázs-Bécsi Attila álmának megvalósításában fontos szerepet játszott mindazon fiatalok összessége, akik az elejétől mellette álltak.

Az iskola alapításának a gondolata 2006-ban született meg, de építése alig 2010-ben kezdődött el, ugyanis a városvezetést meg kellett győzni, hogy telket biztosítson az iskola számára. A történelmi pillanat 2016-ban érkezett el:

akkor, szeptemberben felavatták az iskolát. Az avatón a magyar kormányt Potápi Árpád János nemzetpolitikaért felelős államtitkár képviselte, aki méltatta az iskolát megálmodó Balázs-Bécsi Attila elszántságát és munkabíráását. Az avatást megelőző héten a Csík Zenekar is fellépett az iskola udvarán. A koncert megszervezésében oroszánrészt vállalt Attila tanár úr.

Ez az iskola nem csupán egy iskola. Ez nemzetünk szimbóluma, amely azt jelképezi, hogy igenis, lehetséges nagyot álmodni és azt valóra váltani, szörványban is lehetséges a túlélés, az alkotás, a gyarapodás. Ez az iskola bizonyíték arra, hogy a magyar emberek, ha összefognak, képesek maradandót alkotni. Ezzel az intézménnyel nem szabad vége legyen az ilyen jellegű kezdeményezéseknek, mert fontos, hogy még sok-sok nemzedék magyar nyelven tanulhasson.

Míg Magyarországon ilyen akadály fel sem merül, környékünkön, az erdélyi szörványban egyre inkább jellemzővé vált az a tény, hogy a magyar gyermekek román oktatásban részesüljenek, román iskolába iratkozzanak, ami azért rossz, mert így szép lassan mind beleolvadnánk a többségi környezetbe, és megszűnne az erdélyi magyar kultúra. Ez az iskola és ez a munka ezt

A Kiskaláka néptáncsoport

Prücsök táncház a legkisebbeknek

akarja megállítani, és azt akarja elérni, hogy ükunokaink is büszkén jelenthesek majd ki, hogy magyar nemzetiségűek.

A közíró-történet

Balázs-Bécsi Attila történészként is megállta a helyét és maradandót alkotott. Helytörténeti, művészettörténeti és történelmi témájú cikkeket, tanulmányokat közölt számos folyóiratban és szakmai lapban. Három könyvet is írt, ezek közül 2002-ben, Budapesten jelent meg első, *A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája* című könyve. 2013-ban a Téka Alapítvány gondozásában Szamosújváron látott napvilágot *A táncháztól a nemzeti intézményig* című, majd 2014-ben ugyanott a *Szamosújvári örökség* című könyve. Utóbbinak illusztrálásában képekkel segített iskolánk történelemtanára, Riti József Attila tanár úr is. A 2008-ban Kolozsváron kiadott *Kolozs megyei várak és kastélyok* című kiadvány szakmai lektorálását is Balázs-Bécsi Attila végezte el.

A vidékfejlesztő

A közoktatói és művelődésszervezői szerepkör mellett Balázs-Bécsi Attila egy harmadikat is magáénak tudhat, miután a vidékfejlesztésben is tevékeny szerepet játszott és játszik. Kezdeményezésére 2005-ben indították el a Tóvidék-programot, amelynek főbb célkitűzései a helyi akciócsoportok létrehozása a települések közösségi életében felelős személyek együttműködésével, a helyi anyagi és szellemi erőforrások feltérképezése, tájházak létrehozása minden nagyobb mezőségi szórványtelepülésen, településközpontokban. Továbbá többrendeltetésű közösségi terek kialakítása és felszerelése, a programban résztvevő települések idegenforgalmi népszerűsítése (honlapok, turisztikai reklámanyagok készítése, kulturális útvonal kialakítása), a helyi kulturális kínálat minőségi rendszerben történő bemutatása is a célok között szerepel. A program megvalósításai között a magyarországi Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatásával 2007-ben 15 tóvidéki szórvány-magyar falu részvételével

létrehoztuk Tóvidéki Közkincs Keresztalatt. Ezzel sikerült megalapozni a térségben létező kulturális, oktatási és társadalmi tényezők hosszú távú együttműködését. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatása olyan folyamatot indított el Tóvidéken, amely lehetőséget nyitott a kisrégió rehabilitálására.

*„Nem magának,
nem a Tékának, hanem
a mezőségi és
a szamosújvári magyar
diákoknak építette
az iskolát.”*

A Tóvidék-program keretében öt falusi könyvtárát sikerült ellátni könyvekkel, hat településen pedig multifunkcionális nyomtatót és fénymásolót, számítógépet, kivetítőt, televízió készüléket, DVD-lejátszót, digitális fényképezőgépet adtak át a helybéli civil szervezeteknek, egyháznaknak.

Az 1994-ben alakult Kaláka néptáncegyüttes jelenlegi tagjai. Képek: a Téka Alapítvány közösségi oldala

A Téka Alapítvány és a Kallós Zoltán Alapítvány, a CESC – Határon Átnyúló Kezdeményezések Közép-európai Segítő Szolgálatával segítségével beindították a Mezőségi Civil (fejlesztési) Műhelyt, amely akcióttervet készített és konkrét eredményeket ért el a Mezőség fejlesztése érdekében.

Az elismerés

Balázs-Bécsi Attila több elismerést kapott eddigi munkájáért. 1997-ben a mezőségi népi műveltség következetes átörökítése érdekében kifejtett munkásságért az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Könczei Ádám-díjjal, 2005-ben a Kolozs megyei napilap a vidéki oktatás és közművelődés fejlesztéséért Szabadság díjjal, 2007-ben a Kolozs megyei RMDSZ A legszívósabban építkező díjjal, 2010-ben pedig Ezüstkő díjjal tüntette ki. 2009-ben Szongott Krisztof-díjban részesült, 2010-ben pedig a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje kitüntetését vehette át. Az általa vezetett Téka Alapítvány 2008-ban Ki-szebségért díjat kapott. 2011 júliusától

szülőfaluja, Gyergyóremete díszpolgára. A szamosújvári városvezetéstől ugyan 2004-ben kapott díszoklevelet, de a város díszpolgára címmel még nem tüntették ki.

„Iskolánkban olyan emberekkel és barátokkal vagyunk együtt, akiktől nagyon nehéz lenne megválni azért, hogy Kolozsváron tanuljak.”

„Civilek” szemében

Balázs-Bécsi Attila személyisége barátai, családtagjai, munkatársai és egykori diákjai beszámolóiból is kirajzolódik. Mindenki előtt feleségét, Balázs-Bécsi Katalin Enikőt kérdeztük: hogyan látja ő a tanár urat? Elmondta, hogy szigorú és következetes tanárként ismerte meg, de nagyon hamar a diákok kedvence lett. Már akkor sem

elégedett meg a pedagógusi munkával, többet akart dolgozni, ezért táncházat indított ahova annyi szamosújvári gyermek és fiatal eljárt. Közösségépítő szerepéről Katalin Enikő elmondta, hogy a közösségépítést nem lehet tanulni, azt szeretni kell, Attila tanár úr pedig egész eddigi életét erre tette fel. Létrehozta a néptáncscsoportot, utána az alapítványt. „Letette a jó alapot, hogy aztán a ház ne dőljön össze rajta. Lépésről lépésre építette ki azt a csapatot, ami aztán a közösséget tudja szolgálni. Először szinte ő maga tartott minden tevékenységet. De amint kinevel valakit egy feladatra, azt a tanítványára bízta. Így sikerült 20 év tevékenység után olyan munkatársakat kinevelni, akik a közösséget szolgálják” – mondta Katalin Enikő asszony. A szórványkollégiumról és az iskoláról hozzátette, hogy a helyi református egyházközség kérésére bentlakássá alakították a művelődési központ tetőterét, ahol 2000 őszén tizenkét fiúdiákot tudtak befogadni. A helyek hamar beteltek, így 2004-ben újra építkezni kezdtek, és létrehoztak egy teljesen új bentlakást. Az alapítvány munkatársai

tudták, hogy itt nem áll meg a munka, a kört be kell szépen zárni. Így 2006 őszén Balázs-Bécsi Attila elmondta, hogy „a Mezőség és Szamosújvár megérdemelne egy új iskolát, építsük fel”, így fogtak hozzá a tíz éven át tartó nagy munkának.

Balázs-Bécsi Attila felesége ennek a megvalósításáról is beszélt: „A megvalósítás nem volt könnyű, de szép feladat volt, és az eredmény is szép lett. Sokan dolgoztak azon, hogy az iskola felépüljön, ez csapatmunka volt. De mindig lennie kell egy embernek, aki mer nagyot tervezni, és következetesen kiáll a döntések mellett. E az ember Attila volt. A csapat keményen dolgozott mellette, mert megbízott benne. Az avatáson elmondta, hogy sokszor egymást biztattuk. Amikor ő fáradt el, mi emeltük fel, amikor a csapat fáradt bele, ő adott erőt a csapatnak. Nem magának, nem a Tékának, hanem a mezősegi és szamosújvári magyar diákoknak építette az iskolát, hogy jobb és szebb körülmény között tanulhassanak.”

„Iskolánkban olyan emberekkel és barátokkal vagyunk együtt, akiktől nagyon nehéz lenne megválni azért, hogy Kolozsváron tanuljak...”

Kérésünkre Balázs-Bécsi Attilát a Kolozs megyei RMDSZ elnöke, Csoma Botond képviselő is méltatta. Elmondta, hogy Attila tanár urat azóta ismeri, amióta a Kolozs Megyei Tanács tagja volt. Nagyon bátor és elkötelezett embernek tartja, aki nagyon sokat tett a szamosújvári és a regionális oktatásért. Elvi és határozott embernek ismeri, aki jó értelemben vett kompromisszumokra is hajlandó, amikor a közösségről van szó, és hozzátette, hogy nagyra becsüli őt mindazért, amit az asztalra letett.

Történelemtanárunk, Riti József Attila is diákja volt Balázs Bécsi Attilának. Elmondása szerint Attila tanár úr tudása és kedvessége annyira meghatározta életét és iskolás éveit, hogy megszerette a történelmet, majd maga is ezt a pályát választotta magának. Riti József Attila elmondása szerint már 2006-ban hallott az iskolaépítési tervéről, ugyanis részt vett azon a megbeszélésen, amelyen eldőlt, hogy

magyar iskolát alapítanak Szamosújváron. Az intézményről azt mondta, kiáltásnak tartja, hogy Erdély legkorszerűbb iskolájában dolgozhat, ahol a pedagógus minden álma valóra válhat, és saját elképzelése szerint, modern eszközöket felhasználva taníthatja diákjainak a történelmet.

Mihály Réka angol szakos tanár Attila tanár úrról elmondta, hogy az iskola első napján ismerte meg, és olyan embernek látja, aki nem csak beszél, hanem óriási munkával meg is valósítja terveit. Az iskoláról is csak elismerően beszélt: „Rendkívül jók a körülmények, a felszerelés korszerű, a diákok gyermekbarát környezetben tanulhatnak, a tanári csapat mindent belead, hogy az eredmények is jók legyenek. Úgy érzem, hogy nagy szükség volt erre az iskolára, amely millió lehetőséget teremt mind a diákok, mind a tanárok számára.”

Debreczeni Orsolya magyar szakos tanár elmondta, hogy mielőtt személyesen megismerte volna Balázs-Bécsi Attilát, hallott a Téka Alapítványról és az ottani lelkes munkáról. Mindezekből nyilvánvalóvá vált számára, hogy nem egy hétköznapi emberről van szó, mert van víziója, nagyokat mer álmodni, tervez és képes mindezeket valóra is váltani. Aki bízik a tanár úrban, az tudja, hogy amit megígér, azt be is tartja. Azt is elmondta, hogy ha a tanár úr megszólal, az emberek odafigyelnek rá, mert ő született vezető.

Az iskolánk adminisztrátora, Molnár Tibor elmondta, hogy hatodik osztályos korában ismerte meg Balázs-Bécsi Attila tanár urat. Ezt követően emberként is megismerte a Téka Alapítvány által szervezett táncházakban. Az iskoláról azt mondta: amikor első alkalommal felmerült az iskolaépítés gondolata, biztos volt benne, hogy felépül, mert ismerte Balázs-Bécsi Attila akaraterejét, és csupán az volt a kérdés, hogy mikorra fog felépülni.

Iskolatársaink is elmondták véleményüket Attila tanár úrról és az ő munkásságáról. Mindannyian nagy embernek tartják, és hálásak azért, amit a közösségért és a szamosújvári magyarságért tett. Miklósi Hunor kilencedikes tanuló úgy gondolja, hogy egy ilyen lehetőségnek nagyon kell örülni, mert saját anyanyelvünkön tanulhatunk. Az már csak ráadás, hogy iskolánk Erdély legkorszerűbb tanintézménye. „Iskolánkban olyan emberekkel és barátokkal vagyunk együtt, akiktől nagyon nehéz lenne megválni azért, hogy Kolozsváron tanuljak” – mondta Miklósi Hunor, akinek véleménye szerint pár

éven belül az iskola nagyon kinőheti magát, de ez csak a diákokon, a tanárokon és a közösségen múlhat, mert ez az intézmény a helyi közösségé. Miklósi Hunor is elmondta, hogy számára a tanár úr a példakép, mert hatalmas dolgokat tett Szamosújvárért, és ha ő nem lett volna, akkor nem élhetett volna át olyan érzéseket, amelyeket a népzene okozott.

Iskolánk másik diákja, Nagy Andrea szerint a Szamosújvári Magyar Tannyelvű Elméleti Líceum jobb, mint amilyenek a diákok előre elképzelték. Nagyon jó lehetőség azoknak a diákoknak, akik magyarul akarnak tanulni, ami az erdélyi magyarság megmaradását is biztosítja. A szamosújvári iskolának köszönhetően a diákoknak nem kell Kolozsvárra ingáznuk azért, hogy anyanyelvükön tanulhassanak. Andrea szerint Balázs-Bécsi Attila az a személy, aki a diákok összes vágyát teljesítette, egy jótévő, akárcsak a mesében a jó tündér – bácsi alakjában, természetesen –, akinek a szamosújvári és a mezősegi magyarok hálával tartoznak.

Egyszóval, Attila tanár úr nem egy egyszerű ember, hanem egy hétköznapi hős, aki szabad idejét nem sajnálva, minden tudását a nemzet szolgálatába állította, és olyasmit alkotott, amiért a történelem és az utókor mindig hálásan gondol majd rá.

Felhasznált források:

- Balázs-Bécsi Attila: Tóvidék-program Mezőségért. A *Művelődés Kis-Szamosmente* című melléklete, 2015.
- Balázs-Bécsi Attila: Mezősegi Téka Szamosújváron. A *Művelődés Kis-Szamosmente* című melléklete, 2015.
- Ráczi Tímea: *Balázs-Bécsi Attila, aki nem a levegőbe építkezik*. <http://regithink.transindex.ro>
- Balázs-Bécsi Attila adatai a Kolozs Megyei Tanács honlapján. <http://www.cjcluj.ro>
- Gyergyóremete község honlapja.

Interjúalanyok:

- Balázs-Bécsi Attila – tanár, Balázs-Bécsi Enikő – tanár, Csoma Botond – jogász, parlamenti képviselő, Debreczeni Orsolya – tanár, Mihály Réka – tanár, Miklósi Hunor – diák, Molnár Tibor – gondnok, Nagy Andrea – diák, Riti József Attila – tanár.

(Az írás készültkor, a 2016/2017-es tanévben a szerzők a szamosújvári Magyar Tannyelvű Elméleti Líceum 11. osztályos diákjai voltak. Irányító tanár: Riti József Attila)

Kovács Pali Ferenc

A kalotaszegi bútorfestésről (2.)

A nyárszói bútorfestés

Érdekes, ötletes a nyárszói bútorfestés, aminek fő mesterként Viskán Laci bácsit tartják számon, aki a mesterséget az édesapjától tanulta. Édesapja az öreg sárvásári molnárnak, Barta Jánosnak volt a tanítványa. Amikor 1987 szeptemberében az akkor 66 éves Viskán Lászlót Nyárszón felkerestük, elmondta, hogy amit Bánffyhunyadra és Zsobokra kérnek, annak sötétkék alapúnak kell lennie, Körösfőre minél világosabb kéket kérnek. A nyárszói bútorfestés is kazettás. Az alap kék, a kazetta ritkán fehér, többnyire sárga vagy vajszín. A kazetta díszítése közepén mindig vázából indul ki. A négy szélére négy tulipán kerül,

majd egy-egy rózsa fent, közepén és lentebb kétfelől. A tulipán érdekessége, hogy egész nagyban festik, 10–15, akár 20 cm nagyságig, felét pirosra, felét fehérre vagy sárgára. Sovány akantuszlevél szalad végig a tulipán két oldalán, közepén feketével, mint a babérmagvető levelei. A tulipán másik változata: a két széle piros, a közepe sárga. Érdekesekek a rózsák. A magyar díszítő művészetben használatos kerek rózsa fekete kontúrral kellemes benyomást tesz. Vannak egészen nagy, bonyolult szerkezetű rózsák. A madár motívuma, erős fekete kontúrral a fecskére hasonlít. A minták nagyok és darabosak. A levelek a mákófalviakhoz hasonlítva nagyok, sokszor az akantuszt utánozzák. Előfordul, hogy a zöld levelet pirossal szegélyezik. A kancsóból vagy a vázából kiinduló virágok mind külön-külön száron helyezkednek el, így aztán legtöbbször négy tulipán és három rózsa kerül szárástól a vázába. A kazetta széleit fehér-piros levelek díszítik, ritkán görbülő indával. Egyes széleken csak közepre kerül a két rózsamotívum, néha legyezőszerű levelezéssel, vagy három kicsi rózsa két akantuszlevéllel.

Érdekes a szegfűminta, amit még Laci bácsi apja festett. Hasonló kétségül Mérában is, csak ott seprűvirágnak nevezik. Viskán Laci bácsi is elhagyott egyes motívumokat, és újat talált ki. Ilyen a fehér margarétázás, amelyik kissé elüt a többi motívumtól. Nyárszón csak a Laci bácsi munkájával lehet találkozni. Ezt a bútorfestést találtuk Körösfőn, Sztánán, Zsobokon, Valkón és Kispetriben. A nyárszói bútorfestés nagyobb, tagoltabb, de nagyon hangulatos. A mákói iskolából kikerült festők mintái apróbbak, tömöttebbek, díszesebbek, néha zsúfoltabbak is,

Mákófalvi festett fatálca

ami sok egyébben is jellemző a Nádasmentére.

Zsobokon láttuk az Ambrus István munkáját, amelyik hű másolata a nyárszói bútorfestésnek. Egy helyen, Gál Árpádeknál találkoztunk a Malmos Kati festésével, míg Erdei Ferencéknél két magyarvistai asszony festését csodálhattuk meg.

Kispetriben mind a nyárszói, mind a mákófalvi iskola bútorfestését megtaláljuk, de egy időben az ott lakó Peti Kati kezdett el festeni. Többen nagyra értékelik festését, habár elég naiv, sőt egyes mintákról kezdetlegesség rí le. Vannak minták, amelyeket a nyárszói, másokat a mákóiból vett át.

*A gyakorlattal
zárult bemutató
után a vendégek
egy-egy maguk festette,
tulipános motívumokkal
díszített lapítóval
térhettek haza.*

Magyarvalkón szintén a nyárszói bútorfestés dominál. Ma már alig lehet virágosra festett bútort találni, mind elhordták a faluból. Lőrincz Andrásnál (204. sz.) találtunk egy kék alapú tékát, amit még 1927-ben festett egy helybeli festő, Lőrincz János Mogos Kis János. Ez a festő Bánffyhungyadra került, majd kiment Magyarországra, és ott meghalt. A téka jó állapotban van, szép, csak két rózsza nagyon kirí róla, teljesen természetes pompában díszleg. Both Jankó Istvánnál (212. sz.) láttuk, hogy egy nagyon szép kék alapú téka nyárszói festéssel volt elkészítve. Péter Mártonéknál (162. sz.) megcsodáltunk egy nagyon szép festett ládát 1876-ból. Bálint Katáéknál (162. sz.) 1896-ban festett ládát találtunk, amire felírták: „Készült Kis Erzsébetnek”.

Magyargerőmonostoron csak két helyen találtunk festett bútort, az egyiket Kovács Istvánéknál (188. sz.), aki tanító volt, és ajándékba hagyta a nyárszói darabot.

Sztánán szintén keveredik a festés: van nyárszói, mákófalvi és a Peti Kati munkája. Malonyai Dezső jellemzése szerint „szépségük szerkezetükben rejlik, nincs rajtuk fölösleges”.

A mákófalvi bútorfestő iskola tanítványa volt Rác János (sz. 1905, 88. házszám) volt kántor is. 16–17 éves lehetett, amikor édesanyja beadta Csákány Vilmos kántorhoz inasnak. Nyáron mezei

munkával foglalkoztak, ősztől naponta tanultak. Három évig volt inas, előbb Csákány Károly kántornál, majd ennek halála után fiánál, Csákány Vilmosnál, Gyerővásárhelyen. Ajtó- és ablakkészítést, bútorkészítést, virágozást tanultak. Ládát, asztalt, széket, kontyos széket, fali tükröt készítettek és festettek, egy alkalommal kamarásasztalt is, egy kolozsvári kiállításra. A festékpont Kolozsváron szerezték be, és firnájsszal keverték. Háromféle tulipánt használtak: háromágút, ötágút és bimbós tulipánt. „Festettünk hatlevelű rózsát, nyolclevelűt, ezt tincses rózsának neveztük. Aztán, ha kicsi volt a hely, kicsiben, ha nagy volt a hely, nagyban csináltuk meg. Próbálkoztam én a tányéron levő rózsával, ott nagyon szépen láttam, de a ládán nem tetszett. Én gyümölcsöt is festettem, a kántor nem festett. Csákány kántor madarat is csak akkor festett, ha kérte valaki, nem szerette, mert babramunka volt. Vagy kétszer emberi alakot is festettem. Mondta Csákány Vilmos, ne változtassunk a mintákon, bárki bármit mond, ti az eredetitől ne térjete el” – emlékezett Rác János, akinek ismeretei szerint Mákófalváról Kovács István Okos, Kis Kelemen János, Bakos Sándor István Piros, Inaktelkéről egy másik Rác János (Sajbás), Gyerővásárhelyről és Magyarnagykapusról két-két, Kiskapusról pedig egy inas tanult még a Csákány-féle iskolában.

Nádasmenti bútorfestők

Kalotaszegi, nádasmenti útjaim során megpróbáltam összegyűjteni minél több adatot az egykori és mai bútorfestőkről. Alább azt teszem közzé, amit róluk és munkájukról megtudtam.

Mákófalvi bútorfestők

Molnár Erzsébet (sz. Kovács Pistuka Bözsi, 1931. június 2.–1993. július 30.) Mákófalván született, Nádasdarócra ment férjhez, a Malmos családhoz. A bútorfestést Malmos Katitól tanulta. Miután elvált, és hazakerült, otthon folytatta a bútorfestést. Ő hozta be a sablon utáni pántlikás mintát, ami rohamosan elterjedt. Munkái Kalotaszeg több falujában megtalálhatók.

Kovács Mínya István (1920. április–1999. szeptember 2.) Mákófalván született, Csákány Vilmos kántornál tanult asztalosságot és bútorfestést, Kalló Pistával dolgozott. Egeresre gipszgyári munkás volt, szabad idejében festett. 1956-ban

Rác Ilusnak festett egy ládát, amin mások által ritkán használt cseresznye- és epermotívum látható. 1983-ban kisebbik unokájának, Ibolyának, megfestette a szobabútort. Egy szobabútora megmaradt Szalai Istvánné Jánoska Erzsébetnél.

Id. Vér András (1907–1962) Csákány kántornál tanulta a mesterséget, ajtókat, ablakokat, bútort készített. A menyé szerint egy képrámát festett, ez máig megmaradt.

Ifj. Vér András (1932. május 11.–1997. október 16.) sok mákófalvihoz hasonlóan mezőgazdálkodással kezdte életét, majd ingázóként Kolozsváron dolgozott 19 évig. 1985-ben rokkantnyugdíjba vonult, ettől kezdve festett és a helyi mezőgazdasági termelőszövetkezet gyümölcsösében is munkát vállalt. Hamar nagy népszerűsége tette szert, Türeből, Mérából, Kapusról, Kispetriből kapott megrendelést. Gyermekei közül Ilus leánya többször segített édesapjának a festésben.

Szalai Mártonné Vér Ilus (sz. 1963) édesapjától leste el a mesterséget, közösen is festettek bútordarabokat. A betegeskedő édesapja által megkezdett utolsó ládát 1995-ben ő fejezte be. Az utóbbi időben nem foglalkozik bútorfestéssel.

Kalló Feri (1911. június 30.–1987. augusztus 24.) szintén Csákány Vilmos kántornál tanulta az asztalosságot és a bútorfestést. Az 1960–70-es években Horváth János asztalossal dolgozott, ablakokat, ajtókat, bútorokat készítettek. Unokahúgai, Pandur Kati és Kalló Erzsébet tőle tanulták a festést.

Kovács Mínyóka Jánosné Kalló Erzsébet (sz. 1957. december 4., Mákófalva) Nagyenyeden a Bethlen Gábor óvó- és tanítóképzőben végzett, majd a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Pszichológia szakán diplomázott. 1976-ban megkérte nagybátyját, Kalló Ferit, hogy kék alappal fesse meg az édesanyjától örökölt „diófaszínű” bútort, és kontyos székeket is készítettett a szobaberendezéshez. Kalló Feri 1976 nyarán kezdett hozzá a bútort megfestéséhez, az unokahúga is segített. 1977-ben, amikor Kalló Erzsébet férjhez ment Kovács Mínyóka Jánoshoz, az egész falu a csodájára járt a kék alapú festett bútorral berendezett szobának. Ezután kezdtek újra teljes szobaberendezéseket festetni a menyasszonyoknak. Egy ideig, mint múzeumot, úgy látogatták az óvó néni szobáját külföldiek és belföldiek egyaránt. 2011 áprilisában felkérésre Olaszországból, Törökországból, Görögországból, Litvániából és Szlovéniából érkezett vendégeknek tartott előadást Kalotaszegről és az itteni bútorfestésről. A gyakorlattal

Magyarvistai ládás lócák asztallal

zárult bemutató után a vendégek egy-egy maguk festette, tulipános motívumokkal díszített lapítóval térhettek haza. Unokanővérével, Pandur Katival, valamint Vér Ilussal közösen festettek színpadi kellékeket (guzsalyt), emléklaketteket, rendszeresen tanítja a gyermekeket és a mákófalvi református szórványtáborok résztvevőit. 2012 telén Kovács Pali Ferivel, Mánya Andréával, Gál Andrásné Pandur Katival, Kovács Hidas Istvánné Mille Ibolyával, Szalai Mártonné Vér Ilussal, Szappan Jánossal és feleségével, Szappan Katival, Both György kurátorral és Papp Attilával tagja volt a mákófalvi református templom mennyezetkazettáit megfestő és felszerelő csapatnak. Kalló Erzsébet jelenleg is varrja az írásos, vállfűs, vágottas abroszokat, párnákat, terítőket, és ő az egyetlen a faluban, aki írásos mintákat rajzol. Kisebb ajándéktárgyakat, ládákat, képkereteket fest barátoknak, ismerősöknek, külföldi vendégeknek. Nagyobbik unokája, Hanna is segít a varrásban és a festésben.

Kalló István (sz. 1940. december 2.) Csákány kántornál tanulta a mesterséget, jó hírű asztalos és bútorfestőként tartják számon, néha a felesége is bekapcsolódik a festésbe.

Kocsis Gyurkó János (1911. szeptember 18.–1998. január 1.) Csákány kántornál tanulta a mesterséget, vonalvezetése tiszta, rendezett. Van olyan munkája, amelyiken a láda két oldalát szintén kazettásan osztja be, míg mások egy tulipánt, vagy egy rózsakoszorút szoktak tenni. Unokája, Pandur Kati kisebb szünetekkel még ma is fest.

Kovács Hidas Istvánné Mille Ibolya (sz. 1966. február 22.) Mákófalván és Egeresen járt iskolába. 1984–1985 telén megfestette saját bútort Rácz János tanácsai szerint. A hulló tulipán és az aprórózsa is megtalálható bútorain. Másnak azóta sem festett, kivéve a templom kazettáit.

Rácz János (1905. augusztus 27.–1995. december 5.) 1918-ban Bánffyhunyadon végezte a polgári iskolát, de a háború miatt nem folytathatta tanulmányait.

Édesanyja közbenjárására Csákány Károly rektor-kántorhoz kerül inasnak. Első munkája egy szekrény volt, amelyet Nagy Marci Jánosnak készített Bogártelkére. Festés után asztalosmunkát tanult. Mestere halála után Gyerővásárhelyen, Csákány Károlynál, a megyilykolt kántor fiánál három éven át folytatta a festéstanulást. Inastársai voltak Csákány Károlynál Kovács István Okos, Kis Kelemen János, Bakos Sándri István Piros, Rácz János, Kalló Feri, Kalló Pista, Pali Feri, Vér Mámi János, Vér András, Kocsis Gyurkó János, Székely István Türei, Bancsi János Kájszer. Inasévei után Rácz János a kolozsvári Transilvania bútorgyárban dolgozott, közben otthon üzte mesterségét és gazdálkodott. 1951-ben Csákány kántor meghalt, helyébe Rácz Jánost választották, aki 35 éven át volt a mákófalvi református egyházközség énekvezére. Utolsó munkái közé tartozik a mezőgazdasági termelőszövetkezet irodájába festett asztal, szék, szekrény, fászlada stb., amelyek ma a mákófalvi

Mákófalvi saroktéma. László Miklós felvételei

református egyházközség birtokában vannak.

Mánya Andrea (sz. 1969. május 23.) Bánffyahunyadon született, Nagyváradon végezte a tanítóképzőt. 1988-ban Mákófalvára helyezték, ahol korán bekapcsolódott a művelődési életbe. Előbb a gyöngyözést tanulta meg a helybeliektől, majd hozzáfogott a bútorfestéshez. Férje mellett vesz részt a bútorfestésben és a gyűjtőmunkában. 2005-ben Magyarvistába Kocsis Erzsinek (5. sz.) festett egy szobabútort, vistai stílusban.

Gál István (1927. május 20.–2008. szeptember 8.) Mákófalván járt iskolába, majd Kolozsváron és Egeresen dolgozott. A gyári munka mellett Kalló Ferihez járt asztalosmestertől és bútorfestést tanulni.

Gál Andrásné Kovács Pandur Kati (sz. 1957. február) nagybátyjától, Kalló Feritől tanulta a bútorfestést. Pandúr Kati őt kérte meg, hogy fesse meg a bútorát. Feri bácsi csak úgy vállalta el, ha Kati is segít neki. Levette az egyik szívet ajtaját: „Te ezt, én meg emezt festem”. Így indult bútorfestői pályafutása. 1985 és 1987 között festett a legtöbbet, többek között Sándri Katinak, Székely Pistáné Kalló Erzsikének, Rácz Erzsikének. Nyaranta Válaszúton a Kallós Alapítvány rendezte táborban bútorfestést tanít.

Id. Kovács Ferenc (Pali Feri) (sz. 1914.) mindig kovács szeretett volna lenni, de 4 osztály után asztalosmesterségre adták. Hadifogsága után, télen szövőszékeket, háza építésekor ajtót,

ablakot készített. Szépen, pontosan dolgozott. Sárdi Mihálynak szekrényt, padot, saroktékát néniének, Szilágyi Katinak festett ládát készített, de többet nem festett.

Ábrahám Istvánné Kelemen Ilona (sz. 1943. február 13.) Mákófalván tanult. Sógora, Gál István festett egy keskeny ládát, amelynek a lábait ő festette ki. A mezőgazdasági termelőszövetkezet kézműves részlegén favázákat, ajándéktárgyakat díszített, majd 1969-ben megfestette nagyobbik leánya szobabútorát. Leányainak, unokáinak fest. Bútorain új motívumok jelennek meg, a szegfű a botanikai virág felé hajlik. A rózsát a kötények gyöngyözéséből veszi, a maga ízlése szerint alakítja. Nem használja a régi motívumokat. A családon kívül másnak nem festett.

Magyarvistai bútorfestők

Magyarvistán a legrégebbiek közül három bútorfestőt tartanak számon. Ezek munkái magukon viselik a mesterek kézjegyeit, kinek-kinek a saját stílusát. Festésük hasonlóságot mutat a nyárszói Viskán Laci bácsi bútorfestésével.

Kovács Márton Prócz (1876. június 6.–1932. november 3., felesége Mátyás Katalin Citta), munkájában a hátratekintő madarat pingálta, szív alakú leveleket festett. Az inda mindig a vázából indul ki, tulipánjai felezettek, két részre vannak osztva. Festészete monumentális, ecsetkezelése biztos, lendületes.

Fia, **Kovács János Próczináni** (1910. július 8.–1981. szeptember 29., felesége Gergely Erzsébet Pindri). Ládáira gyakran felírta a nevét, édesapja motívumait használta, de élt benne az új iránti kedv. Legtermékenyebb időszak 1935 és 1950 között volt. Korán lemondott a bútorfestésről, de 1973-ban Leányfaluba (Magyarország) egy ottani orvos rendelésére egy egész szobabútort megfestett. Miután a festéssel felhagyott, csak asztalos munkával foglalkozott.

Gergely János Geczináni (1900. február 25.–1964. január 12.). A harmadik jelentős magyarvistai bútorfestőként, asztalosként tartják számon. Munkája eltér az előbbi kettőtől. Az 1960-as évek elején sógora, Kun István készítette a bútort, ő csak festette. Virágcsokrai olaszorszában vagy szalaggyal átkötve jelennek meg, körülöttük keskeny peremet hagyott, hogy jobban érvényesüljenek. A virágcsokrok közé téglalap alakú mezőbe tájképeket, életképeket festett. Akik ismerték, szellemesen társalgó, szépen citerázó embernek tartották.

Az idők múlásával változott a divat, az ízlés, új festők jöttek, akik azóta új motívumokat festenek. Az új stílusnak **András Istvánné Tósa Kati** a mestere. Mellette vannak, akik igyekeznek saját bútoraikat megfesteni.

Inaktelkén több hajdani bútorfestőre emlékeznek, ilyen volt **Rebi János**, **Varga Gyula**, **Fábián János**. Asztalossággal kevesebben, bútorfestéssel annál többen foglalkoztak. Az *Igazság* című kolozsvári napilap 1981. január 8-i számában Miklósi Sikes Csaba az inaktelki bútorfestésről cikkezve **Simon János** 41 éves és **Fazekas Nagy Jancsi János** 64 éves bútorfestőket említette. Leírása szerint társuk, **Kalló Kálmán**, ha készített is bútort, a festést nem vállalta. Fazekas Nagy Jancsi János 1916. november 3-án született, és magánúton lett asztalos, aki mint valotta, nem úgy festik a bútort, mint régen; régen soványabb volt a festés, ma gazdagabb, a levelek szélesebbek, a kazetta szélét futórózsával szegélyezi, sablonnal, hogy a családból bárki be tudjon segíteni.

Fazekas Nagy János Katalin (sz. 1960) a festést az apósától tanulta, saját bútorát megfestette, azóta is fest. Gál Bandi Katinál láttuk, hogy a szekrényt még Rebi János, a ládát Varga János, a többi bútort Simon János festette. Tárkányi János (71. szám), aki Mákófalván tanult, a szekrényére olyan ovális

megoldásokat festett, amilyen senki másnak nincs. Gergely Istvánéknál (Piher Pistiéknél) láttunk egy szekrényt 1928-ból, érdekes festéssel. Balázs Kati (27. szám, sz. 1955) saját bútorát festette meg, fehér alapon sárga kazettákkal. A mintákat Mákófalván és Magyarvisztában látta, de csak rózsza, szegfű, páva, búbos banka került a bútorra. Ma egyes magánfestők által annyira terjednek az új minták, hogy a kalotaszegi tulipános ládán sokszor egy szál tulipán sincs. Inaktelke és Mákófalva ebben vezet. A sablonnal készült pántlikás rózsza terjedése virágzik.

Nádasdarócon nagy festő hírében álló **Varga Kati Malmos**, gyermekkorától, az asztalos és bútorfestő édesapjától tanulta a mesterséget. Édesanyja is segített festeni. Malmos Kati festései Petriben, Sztánán, Zsobokon és Szentkirályon is megtalálhatók. Tulipánjai jellegzetesen ötszirmúak, karcsúak, rózsái hol pirosak, hol zöldek. Az 1980-as évek elején ő is áttért a sablonrózsára, a pántlikás mintára. Varga Malmos Kati csak fehér alapra dolgozik, az Albert Albertéknál (12. sz.) látható bútort édesanyja, Jakab Malmos Kati kék alapúra készítette. Itt találtunk egy 1951-ből származó padládát. A fogas vagy tálas 1898-ban készült, rajta a mákófalvi jellegzetes hulló tulipán.

Bogártelkén Fekete Pali Pista János (1–2. sz., sz. 1888–?) Mákófalvára járt

tanulni Csákányékhoz. Fia (sz. 1911–?), aki szintén örökölte a mesterséget, ugyanazon a néven szerepel. A dédapjától maradt az 1922-ben készült kaszten, barna alapon kék rózsával, barna kazettában cinóber vörössel festve. Ők teljesen a mákófalvi mintákat használták. Érdekes a borzos rózsza vagy a gránátalma. Fekete Pali Pista János, aki idővel megsérült, csak fél keze maradt meg, több régi mintát elhagyott, festésére jellemző a tört, apró minta. A bútorfestést ma már az unokamenye, Fekete Kovács Pál Anna (sz. 1956-ban) végzi Udvari Kisó néven. Bogártelkén még Fekete Marcikó Kati (74. sz.) fest 1970 óta. Munkájában a sablonrózsát részesíti előnyben.

Felhasznált Irodalom:

Malonyay Dezső: *A magyar nép művészete*. Első kötet. *A kalotaszegi magyar nép művészete*. Franklin-társulat, Budapest, 1907.
Dr. Csilléry Klára: *A magyar nép bútorai*. Corvina Könyvkiadó, Budapest, 1974
Dr. Kós Károly: *A vargyasi festett bútor*. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár, 1972.
K. Csilléry Klára: *Festett ládák Erdélyben*;
K. Csilléry Klára: *Irodalmi adatok a XIX. század közepi dél-erdélyi ládakészítéséről és ládakiviteléről*. Ethn. XCIII., 1982.
Makoldi Sándor: *Gondolatok a magyar ácsolt szekrényeken látható jelek értelmezéséről*. é. n., h. n.
Dr. Kós Károly: *Kiegészítő a vistai bútorfestésről*.

31. alkalommal is megszervezik a Szent László-napi kórustalálkozót

A Tordaszentlászlói Thamó Gyula Közművelődési Egyesület 31. alkalommal is megszervezi a Szent László-napi kórustalálkozót 2020. június 27-én, szombaton, a tordaszentlászlói Művelődési Házban. Az írásos jelentkezést 2020. május 25-ig várják a következő címre:

Szőke Zoltán programvezető, RO 407505, Tordaszentlászló (Săvădisla), Szőlő utca 144. sz., Kolozs megye (Jud. Cluj)
telefonszám: +40264 374120
e-mail-cím: szoke.ersok@gmail.com

A külhoniakat és anyaországiakat, továbbá akik egy vagy több napot szeretnének itt tölteni, a faluturizmus keretében fizetővendégként tudják fogadni. Amennyiben élnének ezzel a lehetőséggel, vegyék fel a kapcsolatot a szervezőkkel a boldizsarzyk@yahoo.com e-mail-címen vagy a +40264 374001-es telefonszámon. A szervezők kérik: a jelentkezési lapon pontosan közöljék a kórus teljes nevét, nemét, címét, létszámát, a kórusművek címét és szerzőjét, a karvezető nevét. Akik először vesznek részt a találkozón, jelentkezési lapjukhoz csatolják kórusuk összefoglaló, rövid történetét is az archívum számára.

A közös éneklésre kijelölt kórusművek:

Kodály Zoltán: *A Magyarokhoz*
Bárdos Lajos: *Erkel szózata*

A kórusműveket a Templomkertben, Szent László szobra körül éneklük közösen a kórusok. A szervezők felkérjük a találkozóra benevező kórusokat, hogy műsoruk ne haladja meg a 10-12 percet, továbbá lehetőség szerint minden kórus műsora tartalmazzon legalább egy Kodály Zoltán-művet. A hangverseny után közös ebéd várja a jelentkezőket, majd a karvezetők megbeszélése következik.

Kedves Dalostestvérek! Jeligenk továbbra is: **nyelvében és szokásaiban él, dalaiban és művészetében érez a nemzet.**

A szervezőbizottság nevében: Boldizsár Zeyk Zoltán, a Thamó Gyula Közművelődési Egyesület elnöke, Tamás Gebe András polgármester, Szőke Zoltán, az EMKE Tordaszentlászlói Fiókszervezetének elnöke, Tóth Guttman Eme-se, a Romániai Magyar Dalosszövetség elnöke, Laczi Enikő Művelődési Ház-igazgató, Boldizsár Zeyk Imre helytörténész –szervező

